

**უკრაინული მედიაჯგუფი
უკრაინის წინააღმდეგ**

Ukrainian Media Group v. Ukraine

აღრემოქმედი მეორე სექცია

**უკრაინული მედიაჯგუფი
უკრაინის წინააღმდეგ**

(განაცხადი №72713/01)

განაჩენი

სტრასბურგი

2005 წლის 29 მარტი

საბოლოო ვერსია

12/10/2005

განაჩენი საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. იგი შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციული ხასიათის შესწორებებს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „უკრაინული მედიაჯგუფი უკრაინის წინააღმდეგ“,
(*Ukrainian Media Group v. Ukraine*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ადრემოქმედი მეორე სექციის) პალატამ შემდეგ მოსამართლეთა შემადგენლობით:

ბ-ნი ჟ-პ კოსტა, პრეზიდენტი,
ბ-ნი ა.ბ. ბაკა,
ბ-ნი ლ. ლუკაიდესი,
ბ-ნი კ. ბირსანი,
ბ-ნი კ. იუნგვიერტი,
ბ-ნი ვ. ბუტკევიჩი,
ბ-ნი მ. უგრეხელიძე, მოსამართლეები,
და ქ-ნი ს. დოლე, სექციის რეგისტრატორი,

იმსჯელა რა განმარტოებით 2004 წლის 18 მაისსა და 2005 წლის 8 მარტს,

2005 წლის 8 მარტს მიიღო შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმე მომდინარეობს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის 34-ე მუხლის თანახმად სასამართლოში კომპანიას, „უკრაინული მედია ჯგუფის“ (შემდგომში „განმცხადებელი“) მიერ 2000 წლის 12 დეკემბერს უკრაინის წინააღმდეგ შეტანილი განაცხადიდან (№72713/01).

2. უკრაინის მთავრობას (შემდგომში „მთავრობა“) წარმოადგენდნენ მისი წარმომადგენლები, ქ-ნი ვალერია ლუტკოვსკა, შემდგომში კი ქ-ნი ზორიანა ბორტნოვსკა.

3. 2004 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილებით სასამართლომ განაცხადი ნაწილობრივ დაუშვა არსებით განხილვაზე.

4. განმცხადებელმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მიმოხილვები არსებით განხილვაზე (59-ე წესის 1-ლი პუნქტი). მხარეებთან მოთათბირების შემდეგ პალატამ გადაწყვიტა, რომ საჭირო იყო არსებითი მოსმენა (59-ე წესის მე-3 პუნქტი). მოსმენა დაინიშნა 2004 წლის 6 ივლისისათვის.

5. 2004 წლის 2 ივლისს მხარეებმა მორიგების წინადადებით მიმართეს სასამართლოს.

6. 2004 წლის 5 ივლისს სასამართლომ გადადო მოსმენა მხარეთა შორის მიღწეული მორიგების განსახილველად.

7. 2004 წლის 5 ოქტომბერს სასამართლომ გადაწყვიტა საქმეზე ჩაეტარებინა ზეპირი მოსმენა და უარი ეთქვა მხარეთა მიერ შემოთავაზებულ მორიგებაზე, რადგან, მისი აზრით, ადამიანის უფლებათა პატივისცემა, როგორც ეს განსაზღვრულია კონვენციით, მოითხოვდა საქმის შემდგომ განხილვას კონვენციის 37-ე მუხლის 1-ლი პუნქტისა და 38-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის (ბ) ქვეპუნქტის შესაბამისად.

8. 2004 წლის 1 ნოემბერს სასამართლომ შეცვალა თავისი სექციის შემადგენლობა (25-ე წესის 1-ლი პუნქტი). თუმცა გადაწყდა, რომ ეს საქმე დარჩებოდა ძველ მეორე სექციას (52-ე წესის 1-ლი პუნქტი).

ფაქტობრივი გარემოებები

9. განმცხადებელი, დსს „უკრაინული მედიაჯგუფი“ (ЗАТ „Українська Прес-Група“), არის კერძო სამართლის იურიდიული პირი, რეგისტრირებული და მოქმედი კიევში, უკრაინაში. იგი ფლობს ყოველდღიურ გაზეთს „День“.

I. საქმის გარემოებები

10. მხარეთა მიერ წარმოდგენილი საქმის ფაქტები შეიძლება შემდეგი სახით შეჯამდეს:

A. 1999 წლის 21 აგვისტოს პუბლიკაციასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება

11. 1999 წლის 21 აგვისტოს გაზეთში „День“ დაიბეჭდა ქ-ნი ტეტიანა ე. კორობოვას სტატია სათაურით „ეს არის მეორე იურიკი საცოდავი იორიკები-სათვის, თუ ლებედის უკრაინული ვერსია?“. სტატია იკითხება შემდეგნაირად:

„ეპიგრაფი: ეს ყველაფერი მის შესახებაა, ჩვენი, ისევე, როგორც თქვენი, ნატაშას შესახებ. თანამდებობის შესახებ, რომელიც პროგრესულმა სოციალისტმა, ნატალია ვიტრენკომ შეიძლება ან არ შეიძლება დაიკავოს, რაც დამოკიდებულია იმაზე, თუ ბანკოვადან (სახელწოდება ქუჩისა, სადაც მდებარეობს პრეზიდენტის ადმინისტრაცია) საბოლოოდ რომელი სცენარი მოიგებს „ტენდერს“, შემოთავაზებულს № 1 ოფისიდან. რა თქმა უნდა, მეტ-ნაკლები ცდომილებით, შესაძლებელი გახდება განისაზღვროს, თუ რომელი ნომინანტით მანიპულირება უფრო ადვილი იქნება ზემოხსენებული ოფისიდან.

პირველი ვერსია [მის თანამდებობასთან დაკავშირებით] „День“-ის მიერ ნანინასწარმეტყველები იქნა ჯერ კიდევ გაზაფხულზე და ეფუძნებოდა ვარაუდს, რომ, ბანკოვას აზრით, პეტრო სიმონენკო [კომუნისტური პარტიის ლიდერი] არ იყო საკმარისად „კარგი და მახვილგონიერი“ „საფრთხო-ბელას“ როლისათვის რუსთა (à la russe) წინაასაარჩევნო სცენარში: „რეფორმატორი წითელი საფრთხის წინააღმდეგ“. ნატალია ვიტრენკო, თავისი „ურანის საბადოთი“, და ვლადიმირ მარჩენკო გაცილებით უფრო შთამბეჭდავნი არიან და, როგორც საუკეთესო პოლიტიკური მეცნიერები და სოციოლოგები ამბობენ, ვიტრენკო ერთადერთი ადამიანი იყო, ვინც შეძლებდა მეორე ტურში კუჩმას დამარცხებას ნანინასწარმეტყველები 33 პროცენტით. ძალიან მალე დამტკიცდა, რომ პოლიტიკური მეცნიერები და სოციოლოგები შეცდნენ და ნატალია ვიტრენკოს რეიტინგი საგრძნობლად დაეცა. თუმცა ეს მოხდა უფრო სამეცნიერო დებატების თავისუფლებითა და პირველი პირის [პრეზიდენტის] ირგვლივ ატეხილი აზრთა სხვადასხვაობით, ვიდრე ქ-ნი ვიტრენკოს ნამდვილი რეიტინგით. რა თქმა უნდა, რთულია იმის დაჯერება, რომ ქვეყნის მოსახლეობის ერთი მესამედი იმ სატელევიზიო პროგრამის ყურებისას, სადაც ნატაშამ დაამარცხა მოადგილე, რომელიც ძირს დანარცხებული იქნა მარჩენკოს მუშტის წყალობით, იმის ნაცვლად, რომ სასწრაფო და სამედიცინო დახმარება გამოეძახებინა, გაექანებოდა საარჩევნო უბნისაკენ „პროგრესული სოციალიზმისათვის“ ხმის მისაცემად. თუმცა აშკარაა, რომ „უირინოვსკის“ 10-11% ნორმალური შედეგია ნორმალურ ქვეყანაში, მაგრამ არა იქ, სადაც საზოგადოება ძირითადად ავადმყოფი და მათხოვარი ხალხისაგან შედგება. ნატალია ვიტრენკოს როლი განმტკიცებული იქნა ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში მისი [კანდიდატად რეგისტრაციის] მხარდამჭერი ხელმოწერების „მტკიცეული“ გადათვლით. დღეს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის პატივცემულმა თავმჯდომარემ, ბ-ნმა მიხაილო რიაბეცმა, გვითხრა, თუ რამდენად შეცდა უზენაესი სასამართლო, როცა

უგულებელყო საჭირო ერთი მილიონი ხელმოწერა და ცენტრალური საარჩევნო კომისია დაავალდებულა, ამ ნორმის უგულებელყოფით გაეტარებინა რეგისტრაციაში პრეზიდენტის თანამდებობაზე ნომინირებული კანდიდატები. მაგრამ სულ ახლახანს იგივე რიაბეცმა საზოგადოებას გაუზიარა თავისი შეხედულებები, რომლებიც, მისი მიმდობ-ემოციური ენიდან თუ ვთარგმნით, ასე ჟღერს: ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ (საკუთარი სურვილით) დარეგისტრირებული არც ერთი კანდიდატი არ უნდა გატარებულიყო რეგისტრაციაში, რადგან თუ ნომინანტების მიერ წარმოდგენილ ხელმოწერებს სერიოზული ყურადღებით შეისწავლიდნენ, ვერც ერთი კანდიდატი, მათ შორის ვერც კუჩმა, ვერ გაუძლებდა ამ შემოწმებას. მაშ რა იყო კრიტერიუმი? იყო თუ არა ეს ცენტრალური საარჩევნო კომისიისა და მისი თავმჯდომარის ვარაუდი, თუ რომელი სცენარი იქნებოდა საუკეთესო წინასაარჩევნო ეტაპზე? როგორც ჩანს, საიდუმლო არც ცენტრალური საარჩევნო კომისიისთვის არის ის, თუ რა საუბრები უძლოდა წინ ბანკოვას გადანყვეტილებას, რეგისტრაციაში გაეტარებინა ნატალია მიხაილოვნა, რომელსაც სხვადასხვა მიზეზთა გამო პრობლემები გააჩნდა. იქნებ დეტალების გამჟღავნება ვადიმ რაბინოვიჩს, რომელმაც ქვეყანა ნაადრევად, ძალიან მცირე დროში დატოვა, შეეძლოს, ან იქნებ კუჩმას საარჩევნო აგენტს, ბ-ნ ვოლკოვს, რომელიც იბრძოდა და საბოლოოდ მოიპოვა ნატამას რეგისტრაცია.

როგორც აღმოჩნდა, ეს არ იყო შიში იმისა, რომ რეგისტრაციაში მისი გაუტარებლობის შემთხვევაში ვიტრენკო, როგორც გელური ძალა, შეამცირებდა ბანკოვას საბოლოო გადანყვეტილების ზეგავლენას; ეს იყო სცენარი „კუჩმა სიმონენკოს წინააღმდეგ“, რომელიც სასაზღვროდ შეიცვალა პეტრო მიკოლავოვიჩის (სიმონენკოს) სავარაუდო არასანდოობის გამო. საკითხი ეხება პარლამენტის სპიკერის ტკაჩენკოს მიერ არაერთხელ წარმოჩენილ უდავო ფაქტს, რომ ისინი [ბანკოვა] მოახერხებდნენ სიმონენკოსთან და კომუნისტური პარტიის (CPU) იდეოლოგიების მტკიცე პოზიციასთან დათანხმებას, იდეოლოგიებისა, რომელთაც სჯერათ, რომ კომუნისტურ პარტიას არ სურს სრული მარცხი განიცადოს ან სუფთა ხერხებით გაიმარჯვოს (ბულგარეთზე მითითებით). ამან ბანკოვაში უფრო მეტი ღელვა გამოიწვია. წარსულში გამოყენებულმა რუსულმა სცენარმა დრო მოჰამა, სხვა კი არაფერი არსებობს! ამიტომ წარმოდგენილი იქნა ახალი სცენარი: ნატალია ვიტრენკოს გაყვანა მეორე ტურში, მისი ნომინირება კუჩმას წინააღმდეგ იმ უტყუარი შედეგით, რომ ყველა, მემარცხენეების ჩათვლით, იმის შიშით, რომ ვიტრენკომ და მარჩენკომ არ მართონ ქვეყანა, ხმას მისცემს კუჩმას.

ბანკოვაში ბიჭები უიმედო მოთამაშეები არიან, რადგან მათ სარისკო წამოწყებას შეიძლება ადეკვატურად გაეცეს პასუხი. მაგალითად, შეჯიბრს გამოთიშული ყველა ძირითადი კანდიდატის შტაბბინებმა შეიძლება მოითათბირონ და თავიანთ მხარდამჭერებს ნება დართონ, თავისუფლად მისცენ ხმა. რა თქმა უნდა, ისინი მათ იმას კი არ სთხოვენ, რომ ვიტრენკოს დაუჭირონ მხარი, არამედ ისე მოქმედებას, რომ დევიზი „ყველა კუჩმას გარდა!“ ძალზე აქტუალური გახდეს. ამკარაა, რომ ეს არ

არის კუჩმას შტაბბინის სცენარზე ნაკლებად ამორალური ჩანაფიქრი. და თუ ჩვენს „მწვანე“ დემოკრატიას „ყბაყურა“ უნდა შეეყაროს, რაც უფრო ადრე მოხდება ეს, მით უკეთესი: მოპოვებული იმუნიტეტი უფრო ძლიერი და მტკიცე იქნება, რადგან საბავშვო დაავადებები ბავშვობაშივე უნდა იქნეს მოხდილი.

ვიტრენკოს პრეზიდენტობის შემთხვევაში ქვეყანაში ცხოვრება საშიშიც იქნებოდა და გასართობიც, მაგრამ არა დიდი ხნით, როგორც ყირიმში იურიკ მეშკოვის დროს. და ის იყო საქვეყნო სიგიჟე, თავიდან არანორმალური და მერე კი სასაცილო. ის გამოდიოდა, ყვიროდა ხალხის წინაშე, ასეთი თვითკმაყოფილი, არტისტული, მისი ხმა ასეთი დარწმუნებული, ჟღერადი, ყველაფერი ნათელი, უფროსი ასაკის ქალები კივილით და ქვითინით ცდილობდნენ მის ხელებზე ამბორს ... და არც ერთი ორგანო მას არ ემორჩილებოდა. მან აიღო ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღი და სცადა პოლიციის ხელმძღვანელის შეცვლა. შეცვალა კიდეც. მაგრამ ახალი ხელმძღვანელი არავის ენაღვლებოდა. შემდეგ ის უკრაინის უშიშროების სამსახურს მიადგა. და აქ მას ზრდილობიანად გაესაუბრნენ, მის მიერ ახლახანს დანიშნული ხალხი კიბეზე დააგორეს და დაჰპირდნენ, რომ რაღაცას ამოაგლეჯდნენ ... დრო გადის და სხვადასხვაგვარი ოპოზიცია ერთიანდება, განგსტერები ბრუნდებიან, საჯარო მოხელეები, შენობათა დაგეგმარების ოფისით დანყებულნი სამთავრობო მოხელეებით დამთავრებული, მას საბოტაჟს უწყობდნენ, ვერხოვნა რადა [პარლამენტი] საპრეზიდენტო უფლებამოსილებაზე შეზღუდვებს აწესებდა — ყველანი გაერთიანდნენ იურიკის წინააღმდეგ, ცხოვრება არ გაუმჯობესდა, მისი პიროვნული ქარიზმა ნაწილებად დაიშალა, ხალხი გამოფხიზლდა. ზოგიერთი ამბობს: ეს იყო ყირიმი, რომელსაც ზურგს უმაგრებდა კიევი. მაგრამ ჩვენ არ ვაპირებთ ვიმსჯელოთ საკითხზე, თუ ვინ იდგა ამის უკან და როდის გაჩნდა იგი. თუმცა საკითხი იმაში მდგომარეობს, რომ ავტონომია სახელმწიფო არ არის. მას რომ არმია ჰქონოდა, ყველაფერი უფრო ადვილად და მალე დასრულდებოდა, მოქალაქეებო, ... რა თქმა უნდა, მარჩენკო ეცდებოდა, თანამდებობიდან გადაეყენებინა გენერალი კუზმუკი. ეს ნახვად ეღირებოდა ... ვერხოვნა რადა მეგობრული ორგანო გახდებოდა და კონსტიტუციურ ცვლილებებს დაგვიანების გარეშე მიიღებდა! პარლამენტარიზმის მწვერვალი! ვადაძელი საპრეზიდენტო არჩევნები ჩატარდება გაზაფხულზე? ნატალია მიხაილოვნა, ღმერთმა ჯანმრთელად ამყოფოს, საბოლოოდ წერტილს დაუსვამს კამათს იმის შესახებ, შეძლებს თუ არა უკრაინის მინა კაბაში გამოწყობილი „ნიუტონების“ ზიდვას. და ერთადერთი პერსპექტივა, თუნდაც ამ ექსპერიმენტის შედეგად, შესაძლოა იყოს ის სირთულეები, რომლებიც დაბრკოლებას შეუქმნიან იულია ტიმოშენკოს, როგორც ქალ კანდიდატს, შემდეგ არჩევნებზე ... ზოგიერთი ამბობს: ქვეყანასა და ხალხზე რას იტყვით!? ქალბატონებო და ბატონებო, თუ დემოკრატები ხართ, ხელს ნუ შეუშლით ხალხს, გამოიყენოს თავისი ნმინდა უფლება ხმის მიცემისა. და ხელს ნუ შეუშლით იმავე ხალხს, პირისპირ შეხვდეს საკუთარი არჩევანის შედეგებს და პასუხი აგოს ამისათვის ...

თუმცა ჩვენ ალბათ ვერ ვნახავთ სრული სისავსით ხალხის მხიარულებას და ნატაშას ტრიუმფს, რადგან რამდენიმე „მბოდავი გიჟი“ ისევ დარჩა ბანკოვაში. თუმცა, როგორც ჩანს, რუსული შტაბბინის გეგმა „რუსული სცენარის“ სრული დაცვით ჩამოყალიბდება. და ჩვენ აღმოვაჩენთ დიდებულ ახალ ამბავს იმის შესახებ, თუ ვინ იტვირთავს რუსეთის ლეზბეის როლს ჩვენს ქვეყანაში, ვინ დაინიშნა უშიშროების საბჭოში არჩევნებამდე და შემდეგ ჩაბარდა წმინდა პრეზიდენტ ელცინს და ამგვარად მნიშვნელოვნად განაპირობა ამ უკანასკნელის გამარჯვება შემდეგ არჩევნებში. საინფორმაციო წყაროს მიხედვით, „შინაური ლეზბეის“ სცენარი, რომელიც გამოჩნდა პირველი ტურის შემდეგ, ასეთია: აგვისტოს ბოლოს დაგეგმილია მასმედიის კამპანიის წამოწყება სახალხო აუდიტის კომიტეტის შექმნის იდეის მხარდასაჭერად (ნატალია მიხაილოვნამ, როგორც ჩანს, უკვე ახსენა ამ სტრუქტურის აღდგენის საჭიროება). სექტემბრის პირველ ნახევარში, მუშაკთა მრავალგზის თხოვნის თანახმად, პრეზიდენტი გამოსცემს დეკრეტს ამ კომიტეტის შექმნის შესახებ. იგი დაუყოვნებლივ დაიწყებს ფუნქციონირებას. ერთ-ერთი მოვლენა, რაც ფართოდ იქნება გაშუქებული მასმედიის მიერ, ჩატარდება ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასთან თანამშრომლობით, საარჩევნო კანონის დარღვევების თავიდან ასაცილებლად. ამავე დროს, მედია წამოიწყებს ვიტრენკოს საწინააღმდეგო კამპანიას (მხოლოდ პროპრეზიდენტული მედია აიტაცებს ამ იდეას და სრულად ჩაებმება მასში). მერე პრეზიდენტი, გეგმის თანახმად, სიტყვით გამოვა და მკაცრად მოითხოვს, შეწყდეს ხალხის დამცველის წინააღმდეგ ბინძური პროპაგანდის კამპანია. ხალხი ტაშს დაუკრავს პრეზიდენტს და შემდეგ, სექტემბრის ბოლოს, იგი ქალბატონ ნატალია მიხაილოვნას სახალხო აუდიტის კომიტეტის მეთაურად დანიშნავს. ამას მოჰყვება კანდიდატთა, კუჩმასა და ვიტრენკოს, ოფიციალური განცხადებები, რის შედეგადაც დარჩება ერთი კანდიდატი. ნატალია მიხაილოვნა სენ-სანსს იცეკვებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი აღარ მოისმენს მისი პოლიტიკური კარიერის შესახებ „გედის სიმღერას“, მაგრამ რუს სცენარისტებს ხელები ექავებათ საარჩევნო კამპანიის დასასრულის მოლოდინში იმ გრძნობით, რომ მათი სტრატეგიული მოვალეობა შესრულებული იქნა. უნდა ვაღიაროთ, რომ სცენარი სუსტი არ არის. საქმე ის არის, თუ რამდენად მზადაა ნატალია მიხაილოვნა მათი ორიგინალობისათვის, ვინც მას იყენებს, და რამდენადაა მისთვის ცნობილი იმ სისტემის ცინიზმის დონე, რომელიც ხუთი წლის განმავლობაში ნიადაგს ამზადებდა იმისათვის, რომ ნება დაერთო ამ პროგრესული სოციალისტისათვის, ეჩვენებინა თავისი არაჩვეულებრივი შესაძლებლობები ხალხის სახელით თვლასა და აუდიტის ჩატარებაში? ჯაჭვი იჭიმება და მანძილი მოკლდება... თუმცა ბერეზოვსკის პროტეჟე ლეზბეი მალე გაათავისუფლეს თანამდებობიდან და საბოლოოდ მისი [ბერეზოვსკის] დახმარებით იგი აღმოჩნდა მდიდარ ტერიტორიაზე. შტაბბინის სცენარისტებს, რუსი ოლიგარქების დირექტივებით, ასევე გრძელვადიანი და პერსპექტიული ზრახვები აქვთ ჩვენი ნატაშასათვის. თუმცა, სავსებით შესაძლებელია, თუნდაც აღიქვას ეს საშიშროება, ნატალია მიხაილოვნა იძულებული იყოს გააცნობიეროს, რომ მან მიიღო შემოთავაზება, რომელზეც უარს ვერ იტყვის. დამთხვევას არ ჰგავს, რომ

ვოლოდიმირ შერბანმა, „სუმის“ მმართველმა, მოახსენა პრესას, რომ ის ფინანსურად ეხმარებოდა უკრაინის პროგრესული სოციალისტური პარტიის კონგრესს. შემდეგ ბ-ნი პინჩუკი ასევე გაიხსენებს, თუ როგორ ეხმარებოდა ქ-ნ ვიტრენკოს დნიპროპეტროვსკში. და აქ კი ბ-ნი რაბინოვიჩი, რომელმაც მუშაობა დაიწყო ბ-ნი მოროზის რეიტინგზე („რაბინოვიჩი მოროზის წინააღმდეგ“ ... იმ გრძნობების მიუხედავად, რომლებიც რაბინოვიჩმა შეიძლება აღძრას მოსახლეობის უბრავლესობაში), პრეზიდენტის ადმინისტრაციისაგან რჩევის მიღების შემდეგ, გაიხსენებს უკრაინის პროგრესული სოციალისტური პარტიის პერსპექტივებს ... და შემდეგ განმტკიცდება აზრი, რომ ბანკოვა ეხმარებოდა ნატალია მიხაილოვნას არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მის და ბ-ნი რაზუმკოვის ოჯახებს მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდათ. შესაძლოა, აღარავის ჰქონდეს ეჭვი იმისა, რომ ოპოზიციის წევრი მხოლოდ უკრაინის პრეზიდენტის ადმინისტრაციის „რუპორია“, რომლის ფუნქცია იგივეა, რაც რუსი ჟირინოვსკისა (როგორც ჟარგონის მოყვარულები იტყვიან) და იგი დაქირავებულია და უხდიან პირადად. ფუნქცია იოლია: შეგიძლია თქვა, რაც გინდა, მაგრამ მოიქცე „სწორად“, არ უნდა გააბრაზო მამა [პრეზიდენტი], მაშინ როცა ძირი უნდა გამოუთხარო მის მტრებს.

ამგვარად, თუ თემა „სახალხო აუდიტი“ გამოიკვეთება, დაიწყება რუსული გეგმის განხორციელება. და კუჩმას კონკურენტი პეტრო სიმონენკო იქნება. საარჩევნო პალიტრა უფრო გამოკვეთილ კონტურებს შეიძენს. კოსტენკომ და ონოპენკომ (პარლამენტის წევრები) შექმნეს სხვა საარჩევნო ბლოკი, ალიანსი, რომელიც „სამი ვეშაპის“ (მარჩუკი, მოროზი და ტკაჩენკო) ალტერნატივაა - რისი მიზეზებიც სავსებით გასაგებია. თუმცა კოსტენკოს „რუხი“ (უკრაინის პოლიტიკური პარტია) ხან გამოჩნდება, ხანაც გაუჩინარდება ხოლმე. მაგრამ დამარცხების (კოსტენკოს „რუხის“ მიერ) მიუხედავად, ჯერ კიდევ არსებობენ ზაიეცი (პარლამენტის წევრი) და ჩორნოვილის („რუხის“ მეორე შტოს ლიდერი) ტაქტიკის ლოიალური მიმდევრები, რომლებიც, სახელმწიფო ორგანოების ზურგს ამოფარებული, წრიალებენ თავიანთი ანტი-მემარცხენე იდეოლოგიით. სწორედ აქ, დღეს გადანყდება, „რუხთაგან“ რომელი უფრო კარგად არის მზად ეროვნულ-პატრიოტული მასების დასაცავად. საწყალი ონოპენკო, რომელიც შეჩვეულია სხვადასხვა სახის „kydalovo“-ს (აფერისტობას), სავარაუდოდ, არ უპასუხებს შეკითხვას: „თუ ისინი დაგპირდებიან პარლამენტის წევრის სკამს, დაუპირისპირდები კუჩმას?“. მას შემდეგ, რაც ცენტრისტული მემარჯვენეები გაერთიანდნენ „მწვანე“ კონონოვთან (მწვანეთა პარტიის წევრი), რომლის ძირითად იდეასაც წარმოადგენდა კუჩმას გაბრაზების თავიდან აცილება, თუმცა მის გუნდში არ იყო, ეჭვგარეშეა, რომ ბლოკის იდეოლოგია თვითშენარჩუნებაში მდგომარეობდა. და ოლინიკს, „ამოუცნობ ობიექტს“, რომელიც მათთან გაერთიანდა, თავადაც ვერაგი იდეები ამოძრავებს. შესაბამისად, ზოგადი შეგრძნება არ შეცვლილა.

ამგვარად, მხოლოდ მარჩუკის, მოროზის და ტკაჩენკოს „სამთა ალიანსი“,

რომელსაც შეუერთდა იური კარმაზინი, „აქტიური ხიშტი,“ რჩება ბანკოვას შეტევის ობიექტად და ამ ალიანსზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად წარმატებულნი იქნებიან კანდიდატები ბანკოვას თამაშში, რომელიც კუჩმას გასამარჯვებლად არის მიმართული. ... ზოგჯერ ჩვენი ქვეყანა მართლაც იმსახურებს კუჩმა-2-ს ან მეორე იურიკს... მართლა საცოდავი იურიკები ვართ? და რომ არ ყოფილიყო არჩევნების შედეგების ბათილად გამოცხადების შიში — ასეთი შიში ერთხმად გამოთქვეს პროპრეზიდენტულად განწყობილმა ადამიანებმა — შესაძლო იყო გვეფიქრა, რომ ისინი მართლები იყვნენ ...“

12. 1999 წლის 21 აგვისტოს ქ-ნმა ნატალია მ. ვიტრენკომ (უკრაინის პროგრესული სოციალისტური პარტიის ლიდერი) სარჩელი შეიტანა კიევის მინსკის რაიონულ სასამართლოში გაზეთი „ДЕНЬ“-ის წინააღმდეგ და მოითხოვა მატერიალური და არამატერიალური ზიანისთვის კომპენსაცია, რადგან 1999 წლის 21 აგვისტოს გამოქვეყნებული სტატიის შინაარსი არასწორი იყო და ზიანს აყენებდა მის ღირსებას და პარლამენტის წევრის რეპუტაციას. 2000 წლის 3 მარტს კიევის მინსკის რაიონულმა სასამართლომ ნაწილობრივ დაუშვა მისი მოთხოვნა და „ДЕНЬ“-ს დააკისრა ქ-ნი ვიტრენკოსათვის 2000 უკრაინული გრივნას¹ გადახდა არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ „ДЕНЬ“-ში დაბეჭდილი სტატია სიმართლეს არ შეესაბამებოდა, რადგან განმცხადებელმა ვერ შეძლო მის მიერ დაბეჭდილი ინფორმაციის სიმართლის დამტკიცება. სასამართლომ გაზეთს დააკისრა, აგრეთვე, „ДЕНЬ“-ის ერთ-ერთ მორიგ გამოცემაში ერთი თვის ვადაში გამოექვეყნებინა ამ ინფორმაციის გამაბათილებელი სტატია, 2000 წლის 3 მარტის გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილთან ერთად. კერძოდ, სასამართლომ დაადგინა:

„... სასამართლო არ ეთანხმება მოპასუხეთა არგუმენტებს, რადგან მათ მიერ 1999 წლის 21 აგვისტოს გაზეთი „ДЕНЬ“-ის საშუალებით გავრცელებული ინფორმაცია სიმართლეს არ შეესაბამებოდა. ეს სტატია გამოქვეყნდა მეოთხე გვერდზე სვეტში სათაურით „დეტალები“ და „პროგნოზები“. თუმცა გაზეთის მკითხველთათვის დაკონკრეტებული არ იყო, თუ როგორ უნდა გაერჩია მას ერთმანეთისაგან „მომავლის პროგნოზები“ ფაქტებისაგან და, მით უფრო, „დეტალებისაგან“ ...

... ბეჭდვითი მედიის (პრესის) შესახებ აქტის ზემოხსენებულ 42-ე ნაწილში არსებობს იმ გარემოებათა კონკრეტული ჩამონათვალი, როდესაც სარედაქციო კოლეგია თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან. სიაში არ შედის „პროგნოზები დეტალებთან ერთად“ და, შესაბამისად, საქმე გვაქვს მოპასუხეთა პასუხისმგებლობასთან, მიუხედავად იმისა, „ისახავდნენ თუ არა ისინი მიზნად უკრაინაში წინა საპრეზიდენტო არჩევნების დროს განვითარებული მოვლენების შეფასებას“ ...

... გამონათქვამები „მეორე იურიკი საცოდავი იორიკებისათვის ან ლებე-

1. 1 ევრო = 369,68 გრივნას

დის უკრაინული ვერსია“, „ჩვენი და თქვენი ნატაშა“, „საფრთხოებელა (strashylka)“, პრეზიდენტის ადმინისტრაციის რუპორი, რომელიც მოქმედებს როგორც ჟირინოვსკი უკრაინაში“, რომლებიც გამოყენებული იქნა ავტორის მიერ, შეიძლება მიჩნეული იქნეს ავტორის წარმოსახვის ნაყოფად და „საყოველთაოდ მიღებულ პოლიტიკურ რიტორიკას“ არ წარმოადგენს. უფრო მეტიც, ეს ავტორის „შეფასებითი მსჯელობა“...

... სასამართლო ასევე არ ეთანხმება იმას, ... რომ ეს სტატია ეხება ნატალია ვიტრენკოს, როგორც უკრაინის პრეზიდენტობის კანდიდატს, და არა მის პირად ცხოვრებას ... სტატია ეხება არა თვით ვიტრენკოს, არამედ „ბანკოვაში“ [უკრაინის პრეზიდენტის ადმინისტრაცია] კონკრეტული გეგმების არსებობას და იმას, თუ როგორ მოხდება ამით ნატალია ვიტრენკოთი მანიპულირება ... სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოსარჩელის, როგორც პიროვნების, პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია მის პოლიტიკურ შეხედულებებთან და რწმენასთან და საზოგადოების პოლიტიკურ სტრუქტურაში მის როლთან. შესაბამისად, ის, რომ „საფრთხოებელას“ როლი, რომელიც მოპასუხის, ქ-ნი ტეტიანა ე. კორობოვას, პროგნოზის თანახმად, დაგეგმილი იქნა უკრაინის პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მიერ, სიმართლეს არ შეესაბამება. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ეს ავტორის წარმოსახვის ნაყოფია...

სასამართლოს აზრით, ასეთი „შეფასებითი მსჯელობა“ შეურაცხყოფს მოსარჩელის პატივსა და ღირსებას და მის რეპუტაციას, რადგან იგი უკრაინის პროგრესული სოციალისტური პარტიის ლიდერი, ... ვერხოვნა რადას წევრი და პრეზიდენტობის კანდიდატია ... ეს იმას ნიშნავს, რომ სტატია ეხება არა მხოლოდ მის საზოგადოებრივ, არამედ პირად ცხოვრებასაც ...“

13. 2000 წლის 12 ივლისს კიევის საოლქო სასამართლომ გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა. სახელდობრ, მან დაადგინა, რომ კიევის მინსკის რაიონულმა სასამართლომ სწორი დასკვნები გააკეთა, რადგან აპელანტებმა ვერ შეძლეს დაემტკიცებინათ და სასამართლომაც არ დაადგინა, რომ გავრცელებული ინფორმაცია სიმართლეს შეესაბამებოდა.

B. 1999 წლის 14 სექტემბრის პუბლიკაციასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება

14. 1999 წლის 14 სექტემბერს ქ-ნი ტეტიანა ე. კორობოვას მიერ „День“-ში გამოქვეყნდა სტატია სახელწოდებით „წმინდა ძროხისა და პატარა ბელურის შესახებ: სოციალისტური პარტიის ლიდერი — კუჩმას უკანასკნელი იმედი“. ამ სტატიის შესაბამისი ამონარიდი ასე იკითხება:

„...პეტრო მიკოლაჟოვიჩს სავარაუდოდ ეწვია ადამიანი, რომელიც ჰგავდა ოლეკსანდრ ვოლკოვს, კუჩმას საარჩევნო აგენტს. მან სავარაუდოდ სოციალისტური პარტიის ლიდერს უთხრა: „შენ თუ [საპრეზიდენტო არ-

ჩვენების მარათონს გამოეთიშები, თავს დაკარგავ. დღეს თუ შენი გვარი კანდიდატთა სიიდან გაქრება, ხვალ დაიმარხები“ ...

... ისინი მზად არიან, „ბოლომდე“ მივიდნენ, კონგრესის [კომუნისტური პარტიის] დადგენილებების შესაბამისად და კუჩმას არჩევის შემდეგ მასთან ითანამშრომლონ და ხელისუფლება ჩაიბარონ, როგორც საჩუქარი მათ მიერ განეული სამსახურისათვის ...

... პეტრო მიკოლავოვიჩი შეიძლება კვლავ შეურაცხყოფილი დარჩეს „День“-ის მიერ. სულ ტყუილად. გამახსენდა ერთი იგავი. ცუდ ამინდში პატარა ბელურა ფრენისას გაიყინა და მიწას დაენარცხა. იქვე გამოიარა ძროხამდამისი ნაკელი პირდაპირ პატარა ბელურას დაეცა. ის გათბა, გამოყო პატარა თავი და დაიწყო ბედნიერად ფრთხილი. ამ დროს გამოჩნდა კატა, დაყნოსა ბელურას და გადასანსლა. აქედან მორალი: ნაკელში თუ ამოყავი თავი, მშვიდად იჯექი და ნუ იფრთხილებ. და დაიმახსოვრე, რომ ყველა, ვინც დაგასკორავს, შენი მტერი არ არის, და ყველა, ვინც იქიდან გამოგათრევს, არ გემეგობრება. მაპატიეთ ასეთი პირდაპირობისათვის.“

15. 1999 წლის დეკემბერში ბ-ნმა სიმონენკომ (კომუნისტური პარტიის ლიდერი) სარჩელით მიმართა კიევის მინსკის რაიონულ სასამართლოს „День“-ის და ქ-ნი ტეტიანა ე. კორობოვას წინააღმდეგ, მტკიცებით, რომ პუბლიკაციაში გამოყენებული ინფორმაცია სიმართლეს არ შეესაბამებოდა. მას სურდა დაეცვა საკუთარი პატივი, ღირსება და რეპუტაცია და არამატერიალური ზიანისათვის მიეღო კომპენსაცია. 2000 წლის 8 ივნისს კიევის მინსკის რაიონულმა სასამართლომ ნაწილობრივ დააკმაყოფილა ბ-ნი სიმონენკოს საჩივარი და „День“-ს დააკისრა მისთვის 1000 უკრაინული გრივნას² გადახდა არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად. გაზეთს დაევალა ცრუდ აღიარებული ინფორმაციის გამაბათილებელი სტატიის გამოქვეყნება, 2000 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილთან ერთად. კერძოდ, სასამართლომ დაადგინა:

„... ამ საქმის განხილვისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ფაქტი, რომ ბ-ნი პეტრო მ. სიმონენკო პოლიტიკური ლიდერია და სტატია ეხება მისი, როგორც პოლიტიკოსის, და არა როგორც ჩვეულებრივი მოქალაქის, საქმიანობას. ...

რაც შეეხება სტატიიდან სხვა ამონარიდებს, რომლებსაც მოსარჩელე შეეხო თავის სარჩელში, სასამართლო მიიჩნევს, რომ ისინი ცრუდ იქნა აღიარებული სასამართლო მოსმენისას, რადგან მოპასუხეებმა ვერ შეძლეს სასამართლოსათვის პუბლიკაციაში გამოყენებული ინფორმაციის სიმართლის დამადასტურებელი მტკიცებულებების მიწოდება. ...

მოპასუხის წარმომადგენელმა მოსმენაზე აღნიშნა, რომ ეს ამონარიდები მხოლოდ სტატიის ავტორის უბრალო ვარაუდები იყო, თუმცა ვერ შეძლო

ამის დამტკიცება. სასამართლო სკეპტიკურად უდგება ამ განცხადებას, რადგან სტატიის ტექსტიდან შეუძლებელია იმის მიხედვით, რომ ჟურნალისტი მტკიცებებს აყალიბებს, როგორც ვარაუდს და რომ მკითხველმა ტექსტი ვარაუდად უნდა აღიქვას. მოსარჩელის შედარება „პატარა ბელურასთან,“ მისი აზრით, დამამცირებელია. უფრო მეტიც, არ არსებობდა მტკიცებულება, რომელიც არჩევნებამდე ბ-ნ პეტრო მ. სიმონენკოსა და მთავრობის მოხელეებს შორის შეთანხმებას დაადასტურებდა, როგორც ეს ასახულია სათაურში: „კომუნისტური პარტიის ლიდერი - კუჩმას უკანასკნელი იმედი“.

... ეს არამატერიალური ზიანი განცდილი იქნა იმით, რომ სტატია დაიბეჭდა საპრეზიდენტო არჩევნებამდე, რომელშიც მოსარჩელე კანდიდატად მონაწილეობდა. შესაბამისად, ... იგი იძულებული გახდა, ელექტორატისათვის აეხსნა სტატიაში აღნიშნული საკითხები. ... მოსარჩელე მიიჩნევს, რომ ამ სტატიაში ბრალი ედებოდა მისი თანაპარტიელების, კოლეგებისა და ელექტორატის ღალატში. ზიანი მას მიადგა, როგორც ღირსების მქონე ადამიანს, იმ მეტაფორების გათვალისწინებით, რომლებიც გამოყენებული იქნა სტატიაში ავტორის მიერ. მაშასადამე, „უკრაინულმა მედიაჯგუფმა“ გამოაქვეყნა დაუზუსტებელი ინფორმაცია და გაავრცელა არასწორი მონაცემები ... და ქ-ნმა ტეტიანა ე. კორობოვამ გამოიგონა და გაავრცელა არასწორი ინფორმაცია. ... “

16. სასამართლო ასევე ასკვნის, რომ ცრუდ უნდა იქნეს შეფასებული შემდეგი ინფორმაცია:

„ ... პირველ გვერდზე სტატიის სათაური „ნმინდა ძროხისა და პატარა ბელურის შესახებ: უკრაინის კომუნისტური პარტიის ლიდერი — კუჩმას უკანასკნელი იმედი.“

... „...პეტრო მიკოლავოვიჩის სავარაუდოდ ეწვია ადამიანი, რომელიც ჰგავდა ოლეკსანდრ ვოლკოვს, კუჩმას საარჩევნო აგენტს. მან სავარაუდოდ სოციალისტური პარტიის ლიდერს უთხრა: „შენ თუ [საპრეზიდენტო არჩევნების] მართონს გამოეთიშები, თავს დაკარგავ. დღეს თუ შენი გვარი კანდიდატთა სიიდან გაქრება, ხვალ დაიმარხები“...“

... ისინი მზად არიან, „ბოლომდე“ მივიდნენ, კონგრესის [კომუნისტური პარტიის] დადგენილებების შესაბამისად და კუჩმას არჩევის შემდეგ მასთან ითანამშრომლონ და ხელისუფლება ჩაიბარონ, როგორც საჩუქარი მათ მიერ გაწეული სამსახურისათვის ...“

17. 2000 წლის 16 აგვისტოს კიევის საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა ეს გადაწყვეტილება. სახელდობრ, მან დაადგინა, რომ კიევის მინსკის რაიონულმა სასამართლომ სწორი დასკვნები გააკეთა, რომ ამ საქმეში მოპასუხე მხარეს არ დაუმტკიცებია ბ-ნი პეტრო მ. სიმონენკოს შესახებ გავრცელებული ინფორმაციის ჭეშმარიტება. მან ასევე დაადგინა, რომ სასამართლოს

დასკვნები ეფუძნებოდა საქმის მასალებს და გაკეთებული იყო მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

II. შესაბამისი საერთაშორისო სამართალი

A. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის ბოლოდროინდელი რეკომენდაციები

18. საპარლამენტო ასამბლეის ბოლოდროინდელი რეკომენდაცია „სიტყვის თავისუფლება მედიაში ევროპაში“ (№1589 (2003)) ეხება უკრაინაში მედიისა და ჟურნალისტების დევნას პოლიტიკოსებისა და ხელისუფლებაში მყოფი მოხელეების შესახებ კრიტიკის გამოქვეყნების შემდეგ.

B. საპარლამენტო ასამბლეის რეზოლუცია №1346 (2003): უკრაინის მიერ ვალდებულებებისა და პირობების თავის თავზე აღების შესახებ

19. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის №1346 რეზოლუციის შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„1. საპარლამენტო ასამბლეა მოიხმობს მის მიერ 2001 წლის 27 სექტემბერს მიღებულ №№1179 (1999), 1194 (1999), 1239 (2001), 1244 (2001) რეზოლუციებს, განსაკუთრებით კი №1262 (2001) რეზოლუციას უკრაინის მიერ თავის თავზე ვალდებულებებისა და პირობების აღების შესახებ. ...

11. ასამბლეა გმობს ჟურნალისტების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის ფაქტების (მათ შორის ყველაზე ცნობილი ფაქტების - 2000 წელს გიორგი ღონღაძისა და 2001 წელს იგორ ალექსანდერის მკვლელობების) სიმრავლეს და ამ ტიპის გახსნილი დანაშაულების ძალიან მცირე რაოდენობას. ის ასევე შეშფოთებულია უფლებამოსილების გადამეტების უწყვეტი ფაქტებით, განსაკუთრებით პროვინციებში დაბეგვრის, რეგულირების და პოლიციის უფლებამოსილების საკითხებში, ოპოზიციური მედიის დაშინების მიზნით. ასამბლეა განმეორებით მოუწოდებს უკრაინის ხელისუფლების ორგანოებს, იმგვარად განახორციელონ მედიის პოლიტიკა, რომ სარწმუნოდ გამოხატონ ქვეყანაში სიტყვის თავისუფლების პატივისცემა ...

12. ასამბლეა შეშფოთებულია პრეზიდენტის ადმინისტრაციის მცდელობით, უფრო მკაცრი კონტროლი დაანესოს სახელმწიფოს მიერ მართულ, ოლიგარქის კონტროლს დაქვემდებარებულ და დამოუკიდებელ მედიაზე. ამ მიმართულებით იგი მიესალმება 2003 წლის 16 იანვარს ვერხოვნა რადას მიერ მიღებულ რეზოლუციას უკრაინაში პოლიტიკური ცენზურის

საკითხზე და, სახელდობრ, 2003 წლის 3 აპრილის შესწორებებს გამოხატვის თავისუფლების შესახებ კანონთა რაოდენობის თაობაზე, რადგან ამ შესწორებათა მიზანი ჟურნალისტებისთვის უკეთესი სამართლებრივი დაცვის შეთავაზებაა, განსაკუთრებით კი მათ მიერ ინფორმაციის გავრცელებასა და ოფიციალური დოკუმენტების ხელმისაწვდომობაზე პასუხისმგებლობის საკითხთან მიმართებაში. ასამბლეა იმედს გამოთქვამს, რომ ეს დებულებები ეფექტიანად დაინერგება ადმინისტრაციის ყველა (ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ) დონეზე.“

C. ევროპის პარლამენტის რეზოლუცია (2004) უკრაინის შესახებ

20. ევროპის პარლამენტის რეზოლუციის შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„ ... E. ვინაიდან უკრაინაში გრძელდება მუქარა გამოხატვის თავისუფლების მიმართ და იზრდება დამოუკიდებელი მედიისა და ჟურნალისტების წინააღმდეგ მიმართული სერიოზული დარღვევების შემთხვევები, როგორებიცაა ოფიციალური სამსახურების მიერ კონკრეტული მედიის საქმიანობაზე ზეწოლა ან მის საქმიანობაში ჩარევა, უკანონო ადმინისტრაციული და სამართლებრივი ქმედების განხორციელება სატელევიზიო სადგურებისა და მედიის სხვა გამოცემების მისამართით, ჟურნალისტების დაშინება და მათ მიმართ ძალადობა,

... 2. მოუწოდებს უკრაინის მთავრობას, პატივი სცეს გამოხატვის თავისუფლებას და მიიღოს თავისუფალი და დამოუკიდებელი მედიის საქმიანობაში ჩარევის, სატელევიზიო სადგურებისა და მედიის სხვა გამოცემების მისამართით უკანონო ადმინისტრაციული და სამართლებრივი ქმედების განხორციელებისა და ჟურნალისტების დაშინებისა და მათ მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების და დასჯის უწყვეტი და ქმედითი ღონისძიებები ...“

D. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მოხსენება, სამდივნოს 2004 წლის 16-19 მარტის ინფორმაცია და დახმარების მისია კიევში თემაზე „ვალდებულებებისა და პირობების შესრულება: უკრაინაში შექმნილი სიტუაცია“ (SG/Inf(2004)12, 2004 წლის 8 აპრილი)

21. გამოხატვის თავისუფლების შესახებ 2004 წლის 8 აპრილის მოხსენებიდან შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„47. გამოხატვის თავისუფლება და უკრაინაში მედიის თავისუფლება, რომელიც ექსპერტთა მოხსენებებისა და უკრაინის სახელისუფლებო მოხელეების კომენტარების ობიექტია ..., კვლავ რჩება სერიოზული შემოფოტების საგნად. ...

... 55. სამდივნოს დელეგაციის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის თანახმად, ახალი სამოქალაქო კოდექსის, რომელიც ძალაში შევიდა 2004 წლის

დასაწყისში (ტექსტი ხელმისაწვდომი არ არის), ზოგიერთი ახალი დებულება ასევე პრობლემებს ქმნის გამოხატვისა და ინფორმაციის თავისუფლების საკითხთან მიმართებაში. ეს განსაკუთრებით ეხება 277-ე მუხლს, რომელიც ადგენს, რომ „ნეგატიური ინფორმაცია მიჩნეული უნდა იქნეს ცრუ ინფორმაციად,“ და 302-ე მუხლს, რომელიც ადგენს, რომ „სახელმწიფო ორგანოების მიერ მოწოდებული ინფორმაცია სიმართლეს შეესაბამება“. ეს დებულებები ჟურნალისტებს იძულებულს გახდის, საკუთარ თავს ცენზურა დაუწესონ, რათა თავიდან აიცილონ სამართლებრივი დევნა. ეს შეშფოთების მეორე მიზეზია, იმის მიუხედავად, რომ უკრაინის სასამართლოებს ეს დებულებები ჯერ არ გამოუყენებიათ ახალი სამოქალაქო კოდექსის ძალაში ახლახანს შესვლის გამო.

კონკრეტული რეკომენდაციები: ... უკრაინის ხელისუფლების ორგანოებმა უნდა განახორციელონ ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები, რომლებიც მიზნად ისახავს მედიის შესახებ უკრაინის კანონების ევროპის საბჭოს სტანდარტებთან შესაბამისობას. მათ უნდა უზრუნველყონ, რომ გამოხატვისა და ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ ნებისმიერი კანონპროექტი მკაცრად იცავდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლში დადგენილ სტანდარტებს.“

III. შესაბამისი შიდა სამართალი და პრაქტიკა

A. უკრაინის 1996 წლის 28 ივნისის კონსტიტუცია

22. კონსტიტუციის შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

მუხლი 32

„... ყველა ადამიანისთვის გარანტირებულია სამართლებრივი დაცვა უფლებისა, გააბათილოს მის ან მისი ოჯახის წევრების შესახებ არასწორი ინფორმაცია და მოითხოვოს ნებისმიერი ტიპის ინფორმაციის გაბათილება, ასევე მიიღოს კომპენსაცია მატერიალური და მორალური ზიანისათვის, რომელიც განცდილი იქნა ასეთი არასწორი ინფორმაციის შეგროვებით, შენახვით, გამოყენებითა და გავრცელებით.“

მუხლი 34

„ყველას აქვს აზრისა და სიტყვის თავისუფლების და საკუთარი შეხედულებებისა და რწმენის თავისუფლად გამოხატვის უფლება.“

ყველას აქვს უფლება, თავისუფლად შეაგროვოს, შეინახოს, გამოიყენოს და გავრცელოს ინფორმაცია ზეპირი, წერილობითი თუ სხვა საშუალებით საკუთარი სურვილისამებრ.

ამ უფლებების გამოყენება შეიძლება შეიზღუდოს კანონით ეროვნული უსაფრთხოების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საჯარო წესრიგის ინტერესებისათვის, უწესრიგობისა და დანაშაულის აღსაკვეთად, მოსახლეობის ჯანმრთელობის დასაცავად, საიდუმლოდ მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლო ხელისუფლების ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად.“

B. 1963 წლის სამოქალაქო კოდექსი

23. სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ამონარიდი ასე იკითხება:

მუხლი 7

პატივის, ღირსებისა და რეპუტაციის დაცვა

„მოქალაქეს ან ორგანიზაციას უფლება აქვს, მოითხოვოს სასამართლოში ისეთი ცრუ ან არასწორად ფორმულირებული ინფორმაციის უარყოფა, რომელიც ლახავს მის პატივსა და ღირსებას ან რეპუტაციას ან ზიანს აყენებს მის ინტერესებს, თუ პირი, რომელმაც ეს ინფორმაცია გაავრცელა, ვერ შეძლებს მისი ჭეშმარიტების დამტკიცებას.

... მოქალაქის ან ორგანიზაციის შესახებ გავრცელებული ინფორმაცია, რომელიც არ შეესაბამება სინამდვილეს და მათ ინტერესებს, პატივს, ღირსებას ან რეპუტაციას ზიანს აყენებს, უნდა გაბათილდეს და მატერიალური და არამატერიალური ზიანი ანაზღაურდეს. იმ საჩივრების მიმართ, რომლებიც ეხება ამგვარი მონაცემების გაბათილებასა და კომპენსაციას, გამოიყენება ერთნაირი ხანდაზმულობის ვადა.“

C. 2003 წლის სამოქალაქო კოდექსი

24. ახალი სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

მუხლი 23

მორალური ზიანის ანაზღაურება

„1. პირს, მისი უფლებების შელახვის შემთხვევაში, უფლება აქვს მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე.“

მუხლი 277

ცრუ ინფორმაციის გაბათილება

„... 3. პირის მიერ გავრცელებული ნებისმიერი სახის ნეგატიური ინფორმაცია მიჩნეული უნდა იქნეს არასწორად.

... 6. პირს, ვისი უფლებებიც შელახული იქნა, ... უფლება აქვს, პასუხი

გასცეს და გააბათილოს ეს ინფორმაცია მასმედიის იმავე საშუალებით და კანონით დადგენილი პროცედურების თანახმად.

... არასწორი ინფორმაციის გაბათილება არ არის დამოკიდებული იმ პირის უშუალო ბრალეულობაზე, ვინც ეს ინფორმაცია გაავრცელა.

7. არასწორი ინფორმაცია გაბათილებული უნდა იქნეს იმავე ფორმით, რა ფორმითაც მოხდა მისი გავრცელება.“

D. კანონი მონაცემთა შესახებ

25. მონაცემთა შესახებ კანონის შესაბამისი ამონარიდი გულისხმობს:

ნაწილი 47

პასუხისმგებლობა მონაცემთა შესახებ კანონმდებლობის დარღვევისათვის

„... მონაცემთა შესახებ კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი დაისმის იმ პირთა მიმართ, რომლებიც ბრალეულნი არიან შემდეგი სახის დარღვევებში:

... ისეთი ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც სიმართლეს არ შეესაბამება;

... ისეთი ცრუ ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც შეურაცხყოფს პიროვნების პატივსა და ღირსებას. ...“

E. კანონი ბეჭდვითი მედიის (პრესის) შესახებ

26. ბეჭდვითი მედიის (პრესის) შესახებ კანონის შესაბამისი ამონარიდი ამბობს:

ნაწილი 26

ჟურნალისტიკა უფლებები და ვალდებულებები

„... ჟურნალისტი ვალდებულია:

... 2) უზრუნველყოს ობიექტური და ჭეშმარიტი ინფორმაცია პუბლიკაციისთვის ...“

ნაწილი 37

ინფორმაციის გაბათილება

„მოქალაქეებს, იურიდიულ პირებს, სახელმწიფო ორგანოებსა და მათ იურიდიულ წარმომადგენლებს უფლება აქვთ, მოითხოვონ მათ შესახებ გამოქვეყნებული ინფორმაციის ან იმ მონაცემების, რომლებიც არ შეესაბამება სინამდვილეს ან შეურაცხყოფს მის პატივსა და ღირსებას, გაბათილება.

თუ სარედაქციო კოლეგიას არ გააჩნია იმის მტკიცებულება, რომ გამოქვეყნებული ინფორმაცია სიმართლეს შეესაბამება, მან, მოსარჩელის თხოვნის საფუძველზე, ეს ინფორმაცია უნდა გააბათილოს პრესის შემდგომ პუბლიკაციაში ან გააბათილოს საკუთარი ინიციატივით. ...“

ნაწილი 42

პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება

„სარედაქციო კოლეგია და ჟურნალისტები პასუხისმგებლები არ არიან ისეთი ცრუ ინფორმაციის გამოქვეყნებისთვის, რომელიც შეურაცხყოფს მოქალაქეთა და ორგანიზაციის პატივსა და ღირსებას, ლახავს მათ უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს ან წარმოადგენს მედიის საქმიანობის თავისუფლებისა და ჟურნალისტთა უფლებების გადამეტებას, თუ:

- 1) ეს ინფორმაცია მიღებული იქნა საინფორმაციო სააგენტოსგან ან მედიის მესაკუთრისგან (თანამესაკუთრისგან);
- 2) ინფორმაცია აკმაყოფილებს ოფიციალურ დოკუმენტებზე ხელმისაწვდომობის ფორმალურ მოთხოვნას ან წერილობითი თუ ზეპირი ინფორმაციის მოთხოვნას, მონაცემთა შესახებ კანონის შესაბამისად;
- 3) ინფორმაცია სიტყვასიტყვითი გამეორებაა სახელმწიფო ორგანოების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეთა გაერთიანებების მოხელეთა ოფიციალური მომართვისა;
- 4) ეს ინფორმაცია სიტყვასიტყვითი გამეორებაა სხვა წერილობით მედიაში გამოქვეყნებული მასალისა, რომელიც ამ ინფორმაციას ეხება;
- 5) ინფორმაცია მოიცავს საიდუმლოებებს, რომლებიც საგანგებოდ არის დაცული კანონით, მაგრამ ჟურნალისტმა ეს ინფორმაცია კანონიერად მოიპოვა.“

F. უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა

27. უზენაესი სასამართლოს 1995 წლის 31 მარტის პლენუმის №4 რეზოლუციის – „სასამართლოს პრაქტიკის შესახებ მორალური (არამატერიალური) ზიანისათვის კომპენსაციის შემთხვევებში“ – შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„... 11. ... კონკრეტული ფაქტების კრიტიკული შეფასება ... არ გამოდგება არამატერიალური ზიანისთვის კომპენსაციის მოთხოვნის დაშვების საფუძველად. თუმცა თუ დაირღვა ადამიანის კანონით დაცული სხვა უფლებები (მაგალითად, მისი თანხმობის გარეშე გავრცელებული იქნა საიდუმლო ინფორმაცია), ეს მიგვიყვანს მორალური ზიანისათვის [სასამართლოს მიერ] კომპენსაციის მინიჭებამდე. ...“

28. უზენაესი სასამართლოს 1990 წლის 28 სექტემბრის პლენუმის №7 რეზოლუციის – „მოქალაქეებისა და ორგანიზაციების პატივის, ღირსების და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის მარეგულირებელი კანონმდებლობის გამოყენების შესახებ“ – შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„... 17. სამოქალაქო კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, მოპასუხემ [დეფამაციის საქმეზე] უნდა დაამტკიცოს, რომ მის მიერ გავრცელებული ინფორმაცია სიმართლეს შეესაბამება. მოსარჩელეს ევალება ერთადერთი რამ: დაამტკიცოს, რომ მოპასუხემ მის შესახებ შეურაცხმყოფელი ინფორმაცია გავრცელა. მოსარჩელეს ასევე უფლება აქვს, წარმოადგინოს ასეთი ინფორმაციის სიცრუის დამადასტურებელი მტკიცებულება.“

29. საქმეზე *S. v. the newspaper Simya ta Dim* („ოჯახი და სახლი“) უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 11 სექტემბრის დადგენილების შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„ისეთი საქმეების განხილვისას, რომლებიც ეხება პატივისა და ღირსების დაცვას, [სასამართლომ] მხედველობაში უნდა მიიღოს, რომ ფაქტებისა და ნაკლოვანებების, ფიქრებისა და მოსაზრებების კრიტიკული შეფასება ან ხელოვნების ნიმუშის კრიტიკა არ შეიძლება მორალური ზიანისათვის კომპენსაციის მოთხოვნის დაშვების საფუძველი გახდეს.“

G. მთავრობის მიერ წარმოდგენილი შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო გადაწყვეტილებები

30. მთავრობამ სასამართლოს წარმოუდგინა შემდეგი შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო გადაწყვეტილებები, რომლებიც, მისი აზრით, შეიცავს შეფასებითი მსჯელობის ანალიზს:

- კიევის სტაროკიევსკის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 18 ოქტომბრის გადაწყვეტილება;
- კიევის რადიანსკის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 25 ოქტომბრის გადაწყვეტილება;
- კიევის შევჩენკიევსკის რაიონული სასამართლოს 2000 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება;
- პოლტავის რეგიონის ლუბნის რაიონული სასამართლოს 2001 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილება;
- დონეცკის რეგიონის არტემოვსკის საქალაქო სასამართლოს 2001 წლის 22 ივნისის გადაწყვეტილება (ძალაში დარჩა დონეცკის რეგიონის სააპელაციო სასამართლოს 2001 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილებით);
- კიევის მინსკის რაიონული სასამართლოს 2001 წლის 24 ივლისის გადაწყვეტილება;
- ვოლოდარსკის საქალაქო სასამართლოს 2001 წლის 18 სექტემბრის გადაწყვეტილება;
- კიევის შევჩენკიევსკის რაიონული სასამართლოს 2001 წლის 28 სექტემბრის

- გადაწყვეტილება;
- მიკოლაევის ცენტრალური რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 23 აპრილის გადაწყვეტილება;
- სევასტოპოლის ლენინის რაიონული სასამართლოს 2003 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება;
- ამონარიდი გადაწყვეტილებიდან ეროვნული სასამართლოების მიერ კონვენციის მე-10 მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით, როგორც მითითებულია მიკოლაევის რეგიონული სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის წიგნში „უკრაინის სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება“ (გვ. 146 - 212).

H. ამონარიდი უზენაესი სასამართლოს მიერ გამოქვეყნებული სასამართლო სტატისტიკიდან

31. ამონარიდი უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის შესაბამისი სტატისტიკიდან შემდეგნაირად იკითხება:

„2002 წელს შემოვიდა 6 177 საქმე პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის შესახებ. აქედან არსებითად განხილულ იქნა 1 978 საქმე, რაც 49,4%-ია იმ საქმეთა სრული რაოდენობისა, რომელთა განხილვის პროცესიც დასრულდა; მოთხოვნები დაშვებული იქნა 1 116 საქმეში, ანუ იმ საქმეთა საერთო რაოდენობის 56,4%-ში (59,9%), რომლებზეც მიღებული იქნა გადაწყვეტილება. ამ საქმეებში მოსარჩელეებისთვის დაახლოებით 4 224 000 უკრაინული გრივნა იქნა მინიჭებული. დაახლოებით 1 109 სარჩელი იქნა სასამართლოში შეტანილი მასმედიის წყაროს წინააღმდეგ, რომელთაგან 256 საქმე არსებითად იქნა განხილული, 223 მოთხოვნა დაშვებული, ანუ განხილულ საქმეთაგან 62,6 (61) % და ... ამ საქმეებზე გამოტანილი იქნა გადაწყვეტილებები. დაშვებული მოთხოვნებიდან თანხის სრული რაოდენობა შეადგენდა 1 191 000 უკრაინულ გრივნას.“

32. უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის სტატისტიკის შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„2003 წელს პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის შესახებ სასამართლოს მიერ განხილული იქნა დაახლოებით 6 200 საქმე. 2 000 საქმე არსებითად იქნა განხილული და წარმოება დასრულდა. 1 100 საქმეში დაშვებული იქნა მოთხოვნები (53,5% [56,4%] საქმეთა სრული რაოდენობისა) და გამოტანილი იქნა გადაწყვეტილებები. დაშვებული მოთხოვნების თანხის საერთო რაოდენობა შეადგენდა 8 419 000 უკრაინულ გრივნას. ზემოხსენებული საქმეებიდან 927 საქმე იქნა წამოწყებული მასმედიის წინააღმდეგ შეტანილი სარჩელების შედეგად, რაც 16,4%-ია, ნაკლები, ვიდრე წინა წელს. ამ სარჩელებიდან 308 განხილული იქნა და 187 განაცხადი დაშვებული იქნა, რაც განხილული საქმეების დაახლოებით 60,7%-ს (62,6%) წარმოადგენს. მოთხოვნათა საერთო ჯამმა 4 535 000 უკრაინული გრივნა შეადგინა.“

IV. შესაბამისი მოხსენებები უკრაინაში გამოსატვის თავისუფლების მხრივ არსებული მდგომარეობის შესახებ

A. “Human Rights Watch”-ის 2003 წლის მარტის მოხსენება

33. “Human Rights Watch”-ის მოხსენებაში ნახსენებია მთავრობის მიერ უკრაინის მედიის სისტემატური „სამართლებრივი დაშინება“ და მის მიერ მედიისა და მედიის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის მართვის მცდელობა (მარტი, 2003, t. 15, № 2 (D)).

B. ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის მოხსენება უკრაინაში მედიის მდგომარეობის შესახებ (2003)

34. ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის მოხსენების შესაბამის ამონარიდში ვკითხულობთ:

„ა. სიტყვისა და პრესის თავისუფლება

... „არასამთავრობო ორგანიზაციათა თავისუფლების სახლმა“ სახელმწიფოს რეიტინგი „ნაწილობრივ თავისუფალიდან“ „დამოკიდებულამდე“ ჩამოაფასა, სახელმწიფოს მიერ სატელევიზიო გადაცემების ცენზურის, დამოუკიდებელი მედიის განუწყვეტელი დაშინებისა და ჩარევის და სახელმწიფო ორგანოთა მარცხის გამო, ადეკვატურად გამოიძიონ შეტევები ჟურნალისტთა წინააღმდეგ.

... ცილისწამების გამო დევნის გამოყენებამ ან ამით დაშინებამ შეამცირა პრესის თავისუფლება, მაგრამ წლის განმავლობაში საქმეთა რაოდენობა, როგორც გვაცნობებენ, შემცირდა.

... 3 აპრილს რადამ მიიღო კანონი, რომლითაც შეიზღუდა ზიანისათვის ანაზღაურების ოდენობა, რაც შეიძლება მოთხოვნილი იქნეს ცილისწამებასთან დაკავშირებულ საქმეებში. კანონი მოითხოვს, რომ მოსარჩელემ დეპოზიტის სახით გადაიხადოს 1-დან 10 პროცენტამდე მოთხოვნილი ანაზღაურებისა, რომელიც ჩამოერთმევა საქმის წაგების შემთხვევაში. დამატებით, კანონი პრესას ათავისუფლებს პასუხისმგებლობისაგან არაშეურაცხყოფელი, არაფაქტობრივი შეფასებებისათვის, კრიტიკის ჩათვლით. მიუხედავად ამ ღონისძიებებისა, ომბუდსმენის აპარატმა შეშფოთება გამოთქვა იმ „ასტრონომიული“ თანხების გამო, რომლებიც გადაცემული იქნა სავარაუდო ცილისწამებისათვის.

... სახელმწიფო ორგანოებმა ცილისწამების სისხლისსამართლებრივი საქმეები ან „პირის პატივისა და ღირსების“ სავარაუდო შელახვაზე დაფუძნებული სამოქალაქო სარჩელები პრესაზე ზეწოლისა და მისი

დაშინებისათვის გამოიყენა. მასმედიის ინსტიტუტის თანახმად, წლის განმავლობაში მასმედიისა და ჟურნალისტების წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის 46 სარჩელი იქნა სასამართლოში შეტანილი. მასმედიის ინსტიტუტი ამტკიცებს, რომ ამ სარჩელთა 90 პროცენტი შეტანილი იქნა სახელმწიფო მოხელეთა მიერ. სამოქალაქო კოდექსის მე-7 მუხლი ყველას, საჯარო მოხელეთა ჩათვლით, აძლევს უფლებას, სასამართლოში იჩივლონ ზიანისათვის, თუ გავრცელებული ინფორმაცია არასწორია ან შეურაცხყოფს პირის პატივსა და ღირსებას.

ახალი სამოქალაქო კოდექსი, რომელიც მიღებული იქნა წლის განმავლობაში და ძალაში შევა 2004 წელს, ადგენს, რომ პირის შესახებ უარყოფითი ინფორმაცია მიიჩნევა ცრუდ, თუ პირი, რომელმაც ეს ინფორმაცია გაავრცელა, საპირისპიროს ვერ დაამტკიცებს. ჟურნალისტებმა და ანალიტიკოსებმა გამოხატეს შეშფოთება, რომ ეს კოდექსი უარყოფით გავლენას მოახდენს სიტყვისა და პრესის თავისუფლებაზე.“

C. ზეწოლა, პოლიტიკა და პრესა (ამონარიდი უკრაინაში პრესის თავისუფლების შესახებ მე-19 მუხლთან დაკავშირებული მოხსენებიდან)

35. უკრაინაში პრესის თავისუფლების შესახებ მე-19 მუხლთან დაკავშირებული მოხსენებიდან (პუნქტი 3.6 „გამოხატვის თავისუფლება და დეფამაცია“) შესაბამისი ამონარიდი შემდეგნაირად იკითხება:

„4.1.3. უკრაინა: ... 1999 წელს მედიის წინააღმდეგ შეტანილი იქნა 2 258 სარჩელი, 90 მილიარდზე მეტი უკრაინული გრივნას მოთხოვნით, რომელთაგან 55 პროცენტზე მეტი შეტანილი იქნა საჯარო მოხელეების მიერ. მოხსენების თანახმად, ამ საქმეთაგან 70 პროცენტი ფიქტიური იყო და შეტანილი იქნა მედიის გამოცემებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. 2001 წელს, მოხსენების თანახმად, გაზეთს „День“ [The Day] 45-ჯერ უჩივლეს საერთო ჯამში 3,5 მილიონი უკრაინული გრივნას მოთხოვნით. განსხვავებული მდგომარეობა არც 2002 წელს ყოფილა. ზოგიერთი დაბალი ინსტანციის სასამართლოს ბრძანებით ისევ ყინავენ გაზეთების ანგარიშებს სასამართლო განხილვის დროს სამოქალაქო დეფამაციის საქმეებში და შეიძლება გაზეთის აქტივები ჩამორთმეული იქნეს მედიის მიერ გადასახადების გადახდის იძულების მიზნით.

... შედეგად, ბევრი ჟურნალისტი სტატიებს ანონიმურად წერს, იყენებს ფსევდონიმებს, რათა პოლიტიკურად მგრძნობიარე საკითხების განხილვისას შეტევის ობიექტი არ გახდეს. კერძოდ, ჟურნალისტები გრძნობენ, რომ მართალია, ვერხოვნა რადასა და მინისტრთა კაბინეტის კრიტიკა დასაშვებია, მაგრამ ეს არ ითქმის პრეზიდენტის კრიტიკაზეც.

სამოქალაქო კოდექსის მე-8 მუხლის მე-3 პუნქტი: ... დეფამაცია ორმაგ მოთხოვნას გულისხმობს, დეფამაციის შესახებ საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად, განცხადება რომ დეფამაციად ჩაითვალოს, უნდა

იყოს ცრუ და ვნებდეს პირის რეპუტაციას. თუმცა ეს მუხლი იმ სხვა „ინტერესთა“ შელახვის წინააღმდეგაცაა მიმართული, რომლებიც ძალიან ბუნდოვანია და, შესაბამისად, ფართო ინტერპრეტაციის და შესაძლო გადამეტების საგანია: სხვა ინტერესები, როგორიცაა პირადი ცხოვრება, ცალკე დებულებებით უნდა იყოს დაცული, მაშინ, როცა დეფამაციის კანონის ზუსტი ფარგლები ნათლად და ვიწროდ უნდა განისაზღვროს.

... უფრო მეტიც, პრესის შესახებ კანონის 37-ე მუხლი ადგენს, რომ დეფამაციის საქმეებში შეიძლება ინფორმაციის გაბათილების მოთხოვნა, თუ განცხადება ცრუა ან ვნებს პირის რეპუტაციას. ...

... დეფამაციის საქმეში პასუხის გაცემის უფლებით სარგებლობისათვის ინფორმაცია უნდა იყოს ცრუ და ვნებდეს პირის რეპუტაციას. ... მუხლი 440(1), მორალური კომპენსაციის შესახებ, ადგენს: მოქალაქეს ან ორგანიზაციას მორალური ზიანი უნაზღაურდებათ სხვა პირის მიერ, ვინც დაარღვია მათი სამართლებრივი უფლებები და მიაყენა მათ ეს ზიანი, თუ ეს პირი ვერ დაამტკიცებს, რომ მორალური ზიანი მისი ბრალით არ იქნა მიყენებული. მორალური ზიანი ანაზღაურდება მატერიალური თუ სხვა ფორმით სასამართლო დადგენილების შესაბამისად, ქონების ზიანის კომპენსაციის მიუხედავად. ... დებულება მტკიცების ტვირთს აკისრებს პირს, ვინც ინფორმაცია გაავრცელა.

პოზიტიური ცვლილება იყო კანონის „უკრაინის კონკრეტულ კანონებში ისეთი ცვლილებების შეტანის შესახებ, რომლებიც უზრუნველყოფს სიტყვის თავისუფლებას“ მიღება. ეს კანონი ადგენს, რომ სახელმწიფო ორგანოებს, რომლებიც დეფამაციისათვის სარჩელით სასამართლოს მიმართავენ, შეუძლიათ მოითხოვონ მხოლოდ ცრუ ინფორმაციის გაბათილება და არა კომპენსაცია. იგივე კანონი შეიცავს დებულებას „მასმედიის სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“, სადაც დადგენილია, რომ საჯარო მოხელეთა მიერ მედიის წინააღმდეგ მიმართულ საქმეებში მორალური ზიანისათვის ანაზღაურება ჟურნალისტს დაეკისრება მხოლოდ მაშინ, თუ დამტკიცდება, რომ ეს იყო მისი ბოროტი განზრახვა და უპირატესობა მიენიჭება ისეთ არამატერიალურ საშუალებებს, როგორიცაა გაბათილება. ნათლად არის დადგენილი, რომ ჟურნალისტმა უნდა ისარგებლოს გონივრული პუბლიკაციის დაცვით.

ჟურნალისტები სასამართლოში უკეთესად იქნენ წარმოდგენილნი და, შესაბამისად, მეტი საქმის მოგება შეძლეს საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული იურიდიული ტრენინგების წყალობითაც.

... უკრაინის ახალი სამოქალაქო კოდექსის ..., რომელიც ძალაში შევა 2004 წლის 1 იანვარს, 277-ე მუხლი ადგენს: „პირის შესახებ გავრცელებული უარყოფითი ინფორმაცია მიჩნეული უნდა იქნეს ცრუდ“. „უარყოფითი ინფორმაცია“ გაგებული უნდა იქნეს, როგორც კრიტიკის ნებისმიერი ფორმა ან პირის დახასიათება ნეგატიური კუთხით.

ეს დებულება არ არის მხოლოდ გამოხატვის თავისუფლების უფლების დარღვევა, არამედ ის რეალობას ნიღბავს იმგვარად, რომ რაღაც, რაც არის სიმართლე, მაგრამ არის უარყოფითი, ჩაითვლება ცრუდ. არ შეიძლება ამის გამართლება, როგორც აუცილებელის, რადგან ადამიანების შესახებ უარყოფითი ინფორმაციის, ისევე, როგორც აზრების გავრცელება ყოველთვის იქნება დიდი საზოგადოებრივი ინტერესის საგანი. მაგალითად, კორუფციის აღმოფხვრა ერთნაირად ითხოვს ორივეს.

... დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ სიტუაცია კვლავ კრიტიკულია. ... უკრაინამ მიაღწია გარკვეულ პროგრესს მედიის თავისუფლების კუთხით, თუმცა ჟურნალისტები ყოველდღიურად უდიდესი ბარიერების წინაშე დგანან, რაც პროფესიულ ჟურნალისტიკაში ჩაბმას სახიფათოს ხდის. ჟურნალისტური პროფესიის წარმომადგენლებს, მედიაჯგუფებსა და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის კოალიცია და სოლიდარობა, საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით, სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონეა დემოკრატიული პროცესების გაძლიერებისა და ისეთი გარემოს შექმნისათვის, რომელშიც მედია აყვავდება. საზღვრისპირა რეგიონული ინიციატივები ამ კუთხით განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა, გამოცდილებისა და „ნოუ-ჰაუს“ გაცვლის ხელშეწყობით, რათა ორმხრივად მოხდეს დემოკრატიული ძვრების გაძლიერება.“

სამართალი

I. განაცხადის განხილვის გაბრძნობა

36. მთავრობამ და განმცხადებელმა მორიგებას მიაღწიეს (იხ. პუნქტი 7), რაზეც 2004 წლის 5 ოქტომბერს სასამართლომ უარი თქვა. სასამართლომ მხედველობაში მიიღო განმცხადებლის გამოხატვის თავისუფლების სავარაუდო დარღვევასთან დაკავშირებით გაკეთებული საჩივრის სერიოზული ხასიათი. ამის გამო სასამართლომ შესაფერად არ მიიჩნია განაცხადის განსახილველ საქმეთა სიიდან ამოღება. მას მიაჩნია, რომ ამ საქმეში არსებობს კონკრეტული გარემოებები ადამიანი უფლებების პატივისცემის შესახებ, როგორც ეს განსაზღვრულია კონვენციასა და მის ოქმებში, რაც მოითხოვს განაცხადის შემდგომ არსებით განხილვას (კონვენციის 37-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 38-ე მუხლის 1 (b) პუნქტი).

II. კონვენციის მე-10 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

37. განმცხადებელი ჩივის, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა, თავიანთი შეფასებითი გადაწყვეტილების შეფასებისას, ვერ შეძლეს სტრასბურგის სასამართლოს კონვენციის მე-10 მუხლთან დაკავშირებული პრეცედენტული სამართლის, განსაკუთრებით კი საქმის *Lingens v. Austria* (1986 წლის 8 ივლისის

გადაწყვეტილება, სერია A № 103) გამოყენება. განმცხადებელი ასევე ჩივის, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს, რომ განხილვის ქვეშ მყოფი პუბლიკაცია სიმართლეს არ შეესაბამებოდა. მან აღნიშნა, რომ სასამართლოებს არ შეეძლოთ 1999 წლის 19 აგვისტოსა და 1999 წლის 14 ოქტომბრის სადავო პუბლიკაციებში „შეფასებითი მსჯელობა“ და „ფაქტები“ ერთმანეთისგან გაერჩიათ. განმცხადებელი ასევე ამტკიცებდა, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებებით მოხდა ჩარევა მის უფლებაში, თავისუფლად გაეგრძელებინა ინფორმაცია. მან მოიხმო კონვენციის მე-10 მუხლი, რომლის შესაბამისი ნაწილი გულისხმობს:

„1. ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებისა. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს ან გაავრცელოს ინფორმაცია თუ მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების ჩაურევლად და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად...

2. ამ თავისუფლებათა განხორციელება, რამდენადაც ის განუყოფელია შესაბამისი ვალდებულებისა და პასუხისმგებლობისაგან, შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ წესებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ... სხვათა რეპუტაციის ან უფლებების დასაცავად, ...“

A. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი

38. პრესა დემოკრატიულ საზოგადოებაში განსაკუთრებულ როლს თამაშობს. თუმცა მან არ უნდა გადააბიჯოს დანესებულ ბარიერებს, განსაკუთრებით სხვათა რეპუტაციისა და უფლებების პატივისცემის მხრივ. მისი მოვალეობაა, გაავრცელოს, მისი ვალდებულებებისა და პასუხისმგებლობების შესაბამისი ფორმით, ინფორმაცია და იდეები საზოგადოებრივი ინტერესის ყველა საკითხზე (იხ. *De Haes and Gijssels v. Belgium*, 1997 წლის 24 თებერვლის გადაწყვეტილება, მოხსენებები განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების შესახებ, 1997-I, გვ. 233-34, პუნქტი 37). მას დასახული აქვს ასეთი ინფორმაციისა და იდეების გავრცელების ამოცანა, მაგრამ ამასთანავე საზოგადოებას აქვს უფლება, მიიღოს ეს ინფორმაცია. სხვაგვარად რომ ყოფილიყო, პრესა ვერ შეასრულებდა თავის უპირველეს, „საზოგადოებრივი მეთვალყურის“ (*“public watchdog”*) ფუნქციას (იხ. *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, 1992 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება, სერია A № 239, გვ. 28, პუნქტი 63).

39. სასამართლო მხარეებს ახსენებს, რომ კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, პოლიტიკური საუბრის ან საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საკითხზე დებატების შეზღუდვისათვის დანესებულია ვიწრო ფარგლები (იხ. *Sürek v. Turkey* (№1) [GC], № 26682/95, პუნქტი 61, ECHR 1999-IV). უფრო მეტიც, დასაშვები კრიტიკის ზღვარი პოლიტიკოსთან მიმართებაში მისი საზოგადოებრივი საქმიანობის სფეროში უფრო ფართოა, ვიდრე ინდივიდთან მიმართებაში, რადგან პოლიტიკოსი თავის ყოველ სიტყვას და ქმედებას, გაცნობიერებულად და გარდაუვალად, ჟურნალისტთა და საერთო ჯამში საზოგადოების დაკვირვების და კრიტიკის საგნად აქცევს, ამიტომ მას მოეთხოვება ტოლერანტობის უფრო

მაღალი ხარისხი. პოლიტიკოსს, რა თქმა უნდა, უფლება აქვს, დაცული იქნეს მისი რეპუტაცია, მაშინაც კი, როცა იგი საკუთარი მიხედულობით არ მოქმედებს, მაგრამ ამგვარი დაცვის საპირისპირო პინაზე პოლიტიკური საკითხების ღიად განხილვის ინტერესები უნდა დაიდოს (იხ. *Lingens v. Austria*, 1986 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A № 103, გვ. 26, პუნქტი 42).

40. მე-10 მუხლი იცავს არა მარტო გამოხატული ინფორმაციისა და იდეების შინაარსს, არამედ მათი გამოხატვის ფორმასაც (იხ. *Oberschlick v. Austria* (№ 1), 1991 წლის 23 მაისის გადაწყვეტილება, სერია A № 204, გვ. 25, პუნქტი 57). ჟურნალისტური თავისუფლება ასევე მოიცავს შესაძლო გადამეტების გარკვეულ ხარისხს ან პროვოკაციასაც (იხ. *Prager and Oberschlick v. Austria* (№ 1), 1995 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება, სერია A № 313, გვ. 19, პუნქტი 38). მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით დაცული ინფორმაციის თავისუფლად გაცემის უფლება გამოიყენება არა მარტო იმ „ინფორმაციასა“ და „იდეებთან“ მიმართებაში, რომლებსაც სიხარულით ისმენენ ან მიჩნეულია არაშეურაცხმყოფელად ან გულგრილობის საგნად, არამედ აგრეთვე ისეთებთან, რომლებიც შეურაცხყოფს, შოკს გვრის და ალელვებს ადამიანს. ასეთია პლურალიზმის, ტოლერანტობისა და ფართო თვალთახედვის მოთხოვნები, რომელთა გარეშეც „დემოკრატიული საზოგადოება“ არ არსებობს (იხ. *Handyside v. the United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A №. 24, გვ. 23, პუნქტი 49).

41. სასამართლომ თავის პრეცედენტებში ერთმანეთისაგან გამიჯნა ფაქტობრივი მტკიცებულებები და შეფასებითი მსჯელობები. მაშინ, როცა შესაძლებელია ფაქტების დემონსტრირება, შეფასებითი მსჯელობა მტკიცებას არ ექვემდებარება. შეფასებითი მსჯელობის სიმართლის დამტკიცების მოთხოვნა შეუძლებელია შესრულდეს და ლახავს თვით აზრის თავისუფლებას, რომელიც მე-10 მუხლით დაცული უფლების არსებითი ნაწილია (იხ. ზემოთ, *Lingens*, გვ. 28, პუნქტი 46).

42. თუმცა როცა განცხადება შეფასებით მსჯელობას უტოლდება, ჩარევის პროპორციულობა დამოკიდებულია იმაზე, არსებობს თუ არა საკმარისი ფაქტობრივი საფუძველი ამ სადავო განცხადებისათვის. კონკრეტული საქმის ფაქტებზე დაყრდნობით, განცხადება, რომელიც უტოლდება შეფასებით მსჯელობას, შესაძლოა გადამეტებული იქნეს ყოველგვარი ფაქტობრივი საფუძვლის გარეშე (იხ. ზემოხსენებული გადაწყვეტილება საქმეზე *De Haes and Gijssels v. Belgium*, გვ. 236, პუნქტი 47).

43. მისი საზედამხედველო ფუნქციის შესრულებისას სასამართლოს ამოცანა არის არა ეროვნული ორგანოების ადგილის დაკავება, არამედ საქმის, როგორც მთლიანობის, ფონზე, მე-10 მუხლის თანახმად, იმ გადაწყვეტილებების გადასინჯვა, რომლებიც ეროვნულმა ორგანოებმა მიიღეს შეფასების უფლებამოსილების გამოყენებისას. სახელდობრ, სასამართლომ უნდა დაადგინოს, განხილვის ქვეშ მყოფი განსახილველი ჩარევა იყო თუ არა „იმ კანონიერი მიზნის პროპორციული, რომელსაც ეს ჩარევა ემსახურებოდა“, და იყო თუ არა „შესაბამისი და საკმარისი“ ის მიზეზები, რომლებიც ეროვნულმა ორგანოებმა მოიხმეს ჩარევის გასამართლებლად. ამგვარად, სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, რომ ეროვნულმა ორგანოებმა გამოიყენეს სტანდარტები, რომლებიც სრულ ჰარმონიაში იყო მე-10 მუხლში ჩადებულ პრინციპებთან, და, უფრო მეტიც, რომ ისინი თავიანთ გადაწყვეტილებებს აფუძნებდნენ შესაბამისი ფაქტების დასაშვებ შეფასებებზე (იხ. *Jerusalem v. Austria*, № 26958/95, პუნქტი 33, ECHR 2001 II).

B. საქმეში სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენება

1. ადგილი ჰქონდა თუ არა ჩარევას

44. მთავრობა აღიარებდა, რომ ადგილი ჰქონდა განმცხადებლის კონვენციის მე-10 მუხლით გარანტირებულ უფლებაში ჩარევას. თუმცა იგი ამტკიცებდა, რომ ეს ჩარევა გამართლებული იყო.

45. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ასეთი ჩარევა იწვევს მე-10 მუხლის „დარღვევას“, თუ იგი არ ხვდება მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტით დადგენილი რომელიმე გამონაკლისის ფარგლებში (იხ. *Handyside v. the United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 24, გვ. 21, პუნქტი 43). შესაბამისად, სასამართლომ თანმიმდევრულად უნდა განიხილოს, იყო თუ არა წინამდებარე საქმეში ჩარევა „გათვალისწინებული კანონით“, ჰქონდა თუ არა მიზანი ან მიზნები, რომელიც/რომლებიც კანონიერია მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, და იყო თუ არა იგი „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ ზემოხსენებული მიზნის თუ მიზნებისათვის.

2. იყო თუ არა ჩარევა გამართლებული

ა. იყო თუ არა ჩარევა გათვალისწინებული კანონით

46. განმცხადებლის მტკიცებით, ჩარევა არ იყო გათვალისწინებული კანონით. ჩარევა არ იყო განჭვრეტადი, რადგან 1963 წლის სამოქალაქო კოდექსის დებულებებისა და მედიის შესახებ კანონის 42-ე ნაწილის (იხ. ზემოთ, პუნქტები 23 და 26) ინტერპრეტაცია სხვადასხვაგვარად იყო შესაძლებელი. წინამდებარე საქმეში უკრაინის სასამართლოებმა სადავო სტატიაში გაკეთებული განცხადებები დააკვალიფიცირეს როგორც ფაქტობრივი გარემოებები, თუმცა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, უნდა დაეკვალიფიცირებინათ როგორც შეფასებითი მსჯელობები.

47. თავის მხრივ, მთავრობა ამტკიცებს, რომ სამოქალაქო კოდექსის მე-7 მუხლი და მონაცემთა შესახებ კანონის 47-ე ნაწილი (იხ. ზემოთ, პუნქტები 23 და 25) ქმნიდნენ სამართლებრივ საფუძველს იმისათვის, რომ სადავო ინფორმაცია ცრუდ გამოცხადებულიყო და განმცხადებელს დაკისრებოდა პასუხისმგებლობა სავარაუდო მსხვერპლთა წინაშე. ეს დებულებები და უკრაინის სასამართლოების პრეცედენტები საკმარისად ხელმისაწვდომი იყო და მათ გამოყენებას განჭვრეტადს ხდიდა. გარდა ამისა, მთავრობამ ხაზი გაუსვა, რომ გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევის პროპორციულობის გადასინჯვისას და პატივის, ღირსებისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პირთა რეპუტაციის დაცვასთან მიმართებაში მის სწორად დაბალანსებისას ეროვნული სასამართლოები მოქმედებდნენ კონვენციის პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად.

48. სასამართლო აღნიშნავს, რომ გამოთქმიდან „გათვალისწინებული კანონით“ გამომდინარე ერთ-ერთი მოთხოვნა სწორედ გამოსაყენებელი ღონისძიების განჭვრეტადობაა. ნორმა არ შეიძლება „კანონად“ ჩაითვალოს, თუ იგი არ არის საკმარისი სიზუსტით ფორმულირებული, რათა მოქალაქემ შეძლოს საკუთარი ქმედების დარეგულირება. მას უნდა შეეძლოს, საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი რჩევის საფუძველზე, განჭვრიტოს, არსებულ გარემოებებში

გონივრულობის ფარგლებში, ის შედეგები, რაც შეიძლება მოჰყვეს ამა თუ იმ ქმედებას (იხ., მაგალითად, *Rekvenyi v. Hungary* [GC], №. 25390/94, პუნქტი 34, ECHR 1999 III, და *Feldek v. Slovakia*, № 29032/95, პუნქტი 56, ECHR 2001-VIII).

49. სიზუსტის ხარისხი გარკვეულად დამოკიდებულია განსახილველი ნორმის შინაარსზე, სფეროზე, რომლის დარღვეულობასაც იგი მიზნად ისახავს, და იმ პირთა რაოდენობასა და სტატუსზე, რომელთაც იგი ეხება (იხ. *Groppera Radio AG and Others v. Switzerland*, 1990 წლის 28 მარტის გადაწყვეტილება, სერია A № 173, გვ. 26, პუნქტი 68).

50. სასამართლო აღნიშნავს, რომ იმის უბრალო მტკიცება, რომ უკრაინის სასამართლოების პრეცედენტული სამართალი ან ამ საკითხთან კავშირში მყოფი მისი ნაწილი, განმცხადებლის აზრით, არ შეესაბამებოდა სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს, შეიძლება გაკრიტიკებული იქნეს, მაგრამ არ ვნებს „განჭვრეტადობის“ საკითხს. გარდა ამისა, სასამართლოს აზრით, განმცხადებლის არგუმენტები კანონის ხარისხთან დაკავშირებით ეხება საკითხს, იყო თუ არა ჩარევა „აუცილებელი დემოკრატიული საზოგადოებისათვის“, რომელიც სასამართლოს მიერ განხილული იქნება ქვემოთ. საკუთარი პრეცედენტული სამართლით დადგენილი სიცხადისა და განჭვრეტადობის მოთხოვნების (იხ. *Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann v. Germany*, 1989 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება, სერია A № 165, გვ. 18, პუნქტი 30; *Müller and Others v. Switzerland*, 1988 წლის 24 მაისის გადაწყვეტილება, სერია A № 133 გვ. 20, პუნქტი 29), და იმ ფაქტის მხედველობაში მიღებით, რომ ამ საკითხზე არსებობდა მნიშვნელოვანი ეროვნული სასამართლო პრაქტიკა (იხ. ზემოთ, პუნქტები 27-31), სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის უფლებაში ჩარევა გათვალისწინებული იყო კანონით კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის შინაარსიდან გამომდინარე.

b. ემსახურობდა თუ არა ჩარევა კანონიერ მიზანს

51. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ ჩარევა არ ემსახურობდა კანონიერ მიზანს, როგორც ამას მოითხოვს კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი, რადგან ეროვნულმა სასამართლოებმა ვერ შეძლეს ერთმანეთისაგან მკაფიოდ გაემიჯნათ შეფასებითი მსჯელობები და ფაქტები. განმცხადებელმა ხაზი გაუსვა, რომ მან გააკრიტიკა ბ-ნი სიმონენკოსა და ქ-ნი ვიტრენკოს, როგორც საზოგადოებრივი პირების, საქმიანობა და არ შეხებია მათ პირად ცხოვრებას.

52. მთავრობის აზრით, არსებობდა კანონიერი მიზანი, სახელდობრ, სხვათა რეპუტაციისა და უფლებების დაცვა.

53. სასამართლო ეთანხმება მთავრობას და ადგენს, რომ განსახილველი ჩარევა ემსახურობდა ლეგიტიმურ მიზანს – სხვათა, კერძოდ კი ბ-ნი სიმონენკოსა და ქ-ნი ვიტრენკოს, რეპუტაციისა და უფლებების დაცვას. თუმცა კვლავ რჩება შეკითხვა, იყო კი ეს აუცილებელი.

c. იყო თუ არა ჩარევა აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში და პროპორციული კანონიერი მიზნისა, რომელსაც ემსახურობდა

54. საქმე შეზღუდულია განმცხადებლის საჩივრით იმის შესახებ, რომ უკრაინის სასამართლოების გადაწყვეტილებები, რომლებმაც აიძულეს განმცხადებელი, ბ-ნი სიმონენკოსა და ქ-ნი ვიტრენკოს შესახებ გაკეთებული

კონკრეტული განცხადებები ცრუდ ელიარებიანა, გაებათილებინა და ეროვნულ სასამართლოებში მოსარჩელებისათვის არამატერიალური ზიანის გამო კომპენსაცია გადაეხადა, არღვევდა კონვენციის მე-10 მუხლს.

55. სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჩივარი ორ ურთიერთდაკავშირებულ ასპექტს მოიცავს:

- პირველ რიგში, იყო თუ არა ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა კონვენციის კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისი მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად; და
- მეორე რიგში, შედეგის სახით, შეძლეს თუ ვერა ეროვნულმა სასამართლოებმა განმცხადებლის გამოხატვის თავისუფლების უზრუნველყოფა.

56. სასამართლო ამ ელემენტებს რიგრიგობით განიხილავს.

(i) ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისობა

(ა) მხარეთა მოსაზრებები

57. მთავრობის მტკიცებით, კანონმდებლობისა და ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის ხარისხი ამტკიცებს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევას, რადგან უკრაინის კანონმდებლობითა და პრაქტიკით დადგენილი სტარდარტი (იხ. ზემოთ, პუნქტები 22-31) სრულ შესაბამისობაშია გამოხატვის თავისუფლების შესახებ სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან.

58. განმცხადებელი მთავრობას არ დაეთანხმა. მისი მტკიცებით, კანონმდებლობა და ეროვნული პრაქტიკა არაპროგნოზირებადი იყო შეფასებითი მსჯელობების ანალიზის კუთხით.

(ბ) სასამართლოს შეფასება

59. სასამართლო ადგენს, რომ მოცემული დროისათვის უკრაინის კანონი დეფამაციის შესახებ ერთმანეთისაგან არ ასხვავებდა შეფასებით მსჯელობასა და ფაქტობრივ გარემოებებს (იხ. ზემოთ, „შესაბამისი მოხსენებები უკრაინაში გამოხატვის თავისუფლების მდგომარეობის შესახებ“, პუნქტები 34-36). ამ მხრივ იგი მთლიანად ეხება „გარემოებებს“ (*свідомості*) და ვარაუდს გამოთქვამს, რომ ნებისმიერი განცხადება ექვემდებარება მტკიცებას სამოქალაქო სამართალწარმოებისას. სასამართლო ასევე მიუთითებს ევროპის საბჭოს სპარლამენტო ასამბლეის ბოლოდროინდელ რეკომენდაციებზე (ზემოთ, პუნქტები 18-19), ევროპის პარლამენტის რეზოლუციაზე (ზემოთ, პუნქტი 20), ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მოხსენებებზე (ზემოთ, პუნქტი 21), „Human Rights Watch“-ზე (ზემოთ, პუნქტი 34), შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტზე (ზემოთ, პუნქტი 35) და „მე-19 მუხლზე“ (ზემოთ, პუნქტი 36) უკრაინაში გამოხატვის თავისუფლების საკითხთან მიმართებაში.

60. სასამართლო ადგენს, რომ სამოქალაქო კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, „პირმა, ვინც გაავრცელა სადავო ინფორმაცია, უნდა დაამტკიცოს მისი ჭეშმარიტება“ (იხ. უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1990 წლის 28 სექტემბრის რეზოლუცია, ზემოთ, პუნქტი 27). იგივე მტკიცების ტვირთი ეკისრება მას გამოქვეყნებული შეფასებითი მსჯელობის დროსაც. ეს მიდგომა გაერთიანებუ-

ლია ბეჭდვითი მედიის შესახებ კანონის 37-ე ნაწილში: მედია ვალდებულია, გააბათილოს გავრცელებული განცხადებები, თუ ვერ დაამტკიცა მათი სიმართლე (ზემოთ, პუნქტი 26). ახალი სამოქალაქო კოდექსის (რომელიც ძალაში შევიდა 2004 წლის ივნისში, ამ საქმეში აღწერილი მოვლენების შემდეგ, და, შესაბამისად, წინამდებარე საქმეში ნაკლები მნიშვნელობა აქვს) 23-ე მუხლი აწესებს პასუხისმგებლობას დეფამაციით გამოწვეული არამატერიალური ზიანისათვის. ახალი კოდექსის 277-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „პირის შესახებ გავრცელებული ნებისმიერი უარყოფითი ინფორმაცია მიჩნეული უნდა იქნეს ცრუდ“ (პუნქტი 24). თუმცა 277-ე მუხლის მე-6 პუნქტით, მტკიცების ტვირთი ამგვარი ინფორმაციის ცრუ თუ ცილისმწამებლური ხასიათის შესახებ გადაეცა მოსარჩელეს. საქმის განხილვის დროს მტკიცების ტვირთი გავრცელებული ინფორმაციის ჭეშმარიტების შესახებ ეკისრება მოპასუხეს.

61. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ზოგადად ეროვნულმა სასამართლოებმა შეითვისეს კონვენციის პრეცედენტული სამართლის მიდგომა, რომ „ფაქტების კრიტიკული შეფასება ... ვერ გამოდგება მორალური ზიანისათვის კომპენსაციის მოთხოვნის დაშვების საფუძვლად“ (იხ. მაგალითად, *Marasli v. Turkey*, № 40077/98, 2004 წლის 9 ნოემბრის გადაწყვეტილება, პუნქტები 17-19). თუმცა თუ დაირღვა პირის უფლება, ჰქონდეს კარგი რეპუტაცია, თუნდაც ცილისწამება მოხდეს შეფასებითი მსჯელობით, სასამართლოებს შეუძლიათ მას არამატერიალური ზიანისათვის მიანიჭონ კომპენსაცია. ამგვარად, ეროვნული კანონმდებლობა უშვებს, რომ საჯარო პირის პატივის, ღირსებისა და რეპუტაციის დაცვამ გადანონოს ამ პირის ღიად კრიტიკის შესაძლებლობა (იხ. პუნქტები 25, 27 და 34-35).

62. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ უკრაინის კანონმდებლობა და პრაქტიკა განმცხადებლის საქმეში აშკარად ხელს უშლის სასამართლოებს, ერთმანეთისგან განასხვავონ შეფასებითი მსჯელობები, სამართლიანი კომენტარი ან განცხადებები, რომლებიც არ ექვემდებარება მტკიცებას. ამგვარად, ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა შეიცავს მოუქნელ ელემენტებს, რომელთა გამოყენებისას იქმნება საშიშროება, მიღებული გადაწყვეტილებები არ შეესაბამებოდეს კონვენციის მე-10 მუხლს.

(ii) შედეგები წინამდებარე საქმეში

(a) მხარეთა მოსაზრებები

63. მთავრობა ამტკიცებს, რომ გასაჩივრებული „ჩარევა“ აუცილებელი იყო დემოკრატიულ საზოგადოებაში, რადგან წარმოადგენდა „მძაფრ სოციალურ მოთხოვნილებას“. მათ ასევე აღნიშნეს, რომ იგი პროპორციული იყო სამართლებრივი მიზნისა, რომელსაც ემსახურებოდა, და ეროვნული ორგანოების მიერ ჩარევის გასამართლებლად დასახელებული მიზეზები იყო შესაბამისი და საკმარისი.

64. განმცხადებელი მთავრობას არ დაეთანხმა. იგი მიიჩნევს, რომ ჩარევა აუცილებელი არ იყო, რადგან სტატიაში საუბარი იყო არა ფაქტებზე, არამედ ეს იყო შეფასებითი მსჯელობა, რაც მტკიცებას არ საჭიროებდა. სასამართლოების გადაწყვეტილებები ფაქტობრივად ჟურნალისტის აზრის პოლიტიკური ცენზურის ფორმას წარმოადგენდა და მიზნად ისახავდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პირთა პოლიტიკური დისკუსიებიდან ამ აზრის მოწყვეტას.

უფრო მეტიც, დაწესებული სანქციები მიმართული იყო იმისაკენ, რომ ამ აზრს აღარ ჰქონოდა ინფორმაციის წყაროსა და საჯარო ძალაუფლებაზე კონტროლის მექანიზმის ფუნქცია. განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ პრეზიდენტობის კანდიდატების პირადი და მენეჯერული თვისებების და მათი შესაძლებლობების, შექმნან ერთნაირად მოაზროვნეთა გუნდი, შეფასება, იმის გაცხადება, რასაც ისინი ხალხს დაპირდნენ, და ერის საკეთილდღეოდ მორალური და ინტელექტუალური ლიდერობა - იმ საკითხთა არსებითი ნაწილი იყო, რომლებიც განხილული იქნა სადავო პუბლიკაციაში. უფრო მეტიც, პოლიტიკოსების ღია კრიტიკა და მათი თვისებების განხილვა აუცილებელი წინაპირობა იყო თავისუფალი და დემოკრატიული არჩევნების ჩასატარებლად. შესაბამისად, მან დაასკვნა, რომ დარღვეული იქნა კონვენციის მე-10 მუხლით გარანტირებული ძირითადი უფლება.

(b) სასამართლოს შეფასება

65. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ორივე სადავო სტატია კრიტიკულ განცხადებებს შეიცავდა ქ-ნი ნატალია ვიტრენკოსა და ბ-ნი პეტრო სიმონენკოს („მოსარჩელები“), პროგრესული სოციალისტური პარტიისა და კომუნისტური პარტიის ლიდერების, მისამართით. ორივე მათგანი პრეზიდენტობის კანდიდატი იყო 1999 წლის არჩევნებში და ორივენი იყვნენ და კვლავ არიან აქტიური პოლიტიკოსები. სტატიები ძირითადად ეხებოდა პრეზიდენტ კუჩმას ადმინისტრაციასა და ამ პოლიტიკოსების სავარაუდო გარიგებებს საარჩევნო კამპანიის პროცესში და აკრიტიკებდა მათ როგორც პოლიტიკურ ფიგურებს.

66. რაც შეეხება პირველ სტატიას სათაურით „არის კი ეს მეორე იურიკი...“ (იხ. პუნქტი 11), სასამართლო ადგენს, რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ ტექსტი მთლიანად ცილისმწამებლურად იქნა მიჩნეული იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს, რომ ჟურნალისტის მიერ სტატიაში გაკეთებული განცხადებები შეფასებით მსჯელობას წარმოადგენდა. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამ სტატიაში გაკეთებული განცხადებები ისეთი გამონათქვამებით, როგორებიცაა: „მეორე იურიკი საცოდავი იორიკებისათვის და ლებედის უკრაინული ვერსია“, „ჩვენი და თქვენი ნატაშა“, „საფრთხოებელა“, „პრეზიდენტის ადმინისტრაციის რუპორი, რომელიც მოქმედებს როგორც ჟირინოვსკი უკრაინაში“, შეფასებითი მსჯელობა პოლიტიკური რიტორიკის დროს, რომელიც მტკიცებას არ ექვემდებარება. მაშინ, როცა ეროვნულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ქ-ნი ვიტრენკოს საზოგადოებრივი და პირადი ცხოვრება ცილისმწამებით შეილახა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოთხოვნა შემოიფარგლებოდა მისი, როგორც პარლამენტის წევრის, რეპუტაციისათვის სავარაუდოდ მიყენებული ზიანით (პუნქტი 13). უფრო მეტიც, სტატიის შინაარსი აშკარად მის პროფესიულ საქმიანობას ეხებოდა. რაც შეეხება მეორე სტატიას სათაურით „წმინდა ძროხაზე ...“ (იხ. პუნქტი 15), სასამართლო აღნიშნავს, რომ ეროვნულმა სასამართლომ ეს სათაური და სხვა ელემენტები მოსარჩელის, ბ-ნი პეტრო სიმონენკოს, მისამართით ასევე ცრუდ და ცილისმწამებლურად მიიჩნია, მიუხედავად მათი შეფასებით მსჯელობად ცნობისა. თუმცა სასამართლო კვლავ ადგენს, რომ ეს საკითხები ჟურნალისტის მიერ შეფასებითი მსჯელობის ფარგლებში ხვდება პოლიტიკური რიტორიკის დროს, რაც მტკიცებას არ ექვემდებარება.

67. სასამართლო ადგენს, რომ პუბლიკაცია შეიცავდა ორი პოლიტიკოსის ძლიერ, პოლემიკურ, სარკასტულ კრიტიკას. ეჭვგარეშეა, რომ მოსარჩელები შეურაცხყოფილნი და შესაძლოა შოკირებულნიც იყვნენ. თუმცა პროფესიის არჩევისას მათ საკუთარი თავი უხეშ კრიტიკას და მუდმივ დაკვირვებას დაუქვემდებარეს; ასეთია ის ტვირთი, რომელიც პოლიტიკოსებმა უნდა ზიდონ დემოკრატიულ საზოგადოებაში (იხ. პუნქტები 40-41).

68. შესაბამისი ტექსტის მთლიანობაში განხილვით და კონფლიქტური ინტერესების დაბალანსებით სასამართლო ადგენს, რომ უკრაინის სასამართლოებმა გადააბიჯეს კონვენციით ეროვნული ორგანოებისთვის ნებადართულ შეფასების ზღვარს. ცილისწამებაში განმცხადებლის ბრალის დადგენა აშკარად არაპროპორციული იყო მიზნისა, რომელსაც ეს ღონისძიება ემსახურებოდა.

69. სასამართლო ასკვნის, რომ ჩარევა, რომელსაც განმცხადებელი ასაჩივრებდა, არ შეესაბამებოდა მძაფრ სოციალურ მოთხოვნილებას, რომელიც გადასწონდა საზოგადოებრივ ინტერესს საარჩევნო კამპანიის და მასში ჩართული პოლიტიკური ფიგურების ლეგიტიმურ პოლიტიკურ დისკუსიაში. უფრო მეტიც, ამ საქმეში უკრაინის სასამართლოების მიერ გამოყენებული სტანდარტები არ შეესაბამებოდა მე-10 მუხლში ჩამოყალიბებულ პრინციპებს და მათ მიერ ჩარევის გასამართლებლად მოხმობილი მიზეზები არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს „საკმარისად“.

70. სასამართლო ასკვნის, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევას.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

71. კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

A. ზიანი

72. განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მატერიალური ზიანისათვის მას მოსარჩელებისთვის სერიოზული თანხის გადახდა დაეკისრა ეროვნული სასამართლოების გადანყვეტილებით. იგი ითხოვდა 3 000 უკრაინულ გრივნას (588,12 ევრო) მატერიალური ზიანისათვის კომპენსაციის სახით.

73. განმცხადებელი დამატებით ითხოვდა 33 000 ევროს არამატერიალური ზიანისათვის კომპენსაციის სახით. იგი აცხადებდა, რომ უკრაინის სასამართლოების გადანყვეტილების შემდეგ გაზეთის სარედაქციო ჯგუფსა და ჟურნალისტებზე ზეწოლა და ცენზურა გავრცელდა, რადგან მათ აღარ შეეძლოთ უკრაინაში მიმდინარე სერიოზულ სოციალურ და პოლიტიკურ მოვლენებზე საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოხატვა. შესაბამისად, გაზეთმა დაკარგა

სიმძაფრე და ღრმა ანალიტიკური მისია. შედეგად გაზეთის ბრუნვა შემცირდა და რამდენიმე მონინავე ჟურნალისტმა და მოსამსახურემ დატოვა გაზეთი. უფრო მეტიც, ასეთი გადაწყვეტილებების გამოტანით სასამართლოებმა იგულისხმეს, რომ განმცხადებელმა დაბეჭდა ცრუ ინფორმაცია, რამაც უარყოფითად იმოქმედა მისი, როგორც მასობრივი ინფორმაციის საშუალების, რეპუტაციაზე.

74. მთავრობამ ამაზე კომენტარი არ გააკეთა.

75. სასამართლო ადგენს, რომ არსებობს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი დარღვევასა და კონვენციის მე-10 მუხლით გარანტირებული უფლების დარღვევით გამოწვეულ მატერიალურ ზიანს შორის. შესაბამისად, მან მთლიანად დააკმაყოფილა განმცხადებლის მოთხოვნა 3 000 უკრაინული გრივნას (588,12 ევრო) გადახდაზე მატერიალური ზიანისათვის კომპენსაციის სახით. დამატებით, ობიექტურად განსჯისა და საქმის ყველა გარემოების მხედველობაში მიღებით, სასამართლომ განმცხადებელს მიანიჭა 33 000 ევრო არამატერიალური ზიანისათვის კომპენსაციის სახით.

B. დანახარჯები

76. განმცხადებელი ითხოვდა 8 337,07 ევროს ეროვნული სამართალწარმოებისას და სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას გაწეული დანახარჯებისათვის. მან ამ მოთხოვნას თან დაურთო ხარჯების დეტალური ჩამონათვალი.

77. მთავრობას არც ამჯერად გაუპროტესტებია განმცხადებლის მოთხოვნა.

78. სასამართლოს მიაჩნია, რომ დანახარჯები ნამდვილად იქნა გაწეული და აუცილებელი იყო, რათა მომხდარიყო დარღვევის გამოსწორება, და თანხაც გონივრულად იქნა მოთხოვნილი. სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით დადგენილი კრიტერიუმების თანახმად, იგი განმცხადებელს სრულად ანიჭებს თანხას, რომელსაც იგი ითხოვს, იმ თანხის გამოკლებით, რომელსაც იგი სასამართლოს ზეპირ მოსმენაზე (რომელიც საბოლოოდ არ შემდგარა) მონაწილეობისას გაწეული დანახარჯებისათვის ითხოვდა (2 816 ევრო). შესაბამისად, სასამართლო განმცხადებელს ანიჭებს 5 521,07 ევროს მიღების უფლებას.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევას;
2. ადგენს, რომ
 - (ა) სამი თვის ვადაში დღიდან, როცა გადაწყვეტილება ძალაში შევა კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, მოპასუხე სახელმწიფომ განმცხადებელს უნდა გადაუხადოს 588,12 ევრო (ხუთას ოთხმოცდარვა ევრო და 12 ცენტი) მატერიალური ზიანისათვის, 33 000 (ოცდაცამეტი ათასი ევრო) არამატერიალური ზიანისათვის და 5 521,07 (ხუთი ათას ხუთას ოცდაერთი ევრო და შვიდი ცენტი) დანახარჯებისათვის, უკრაინის ეროვნულ ვალუტაში, ამ გადაწყვეტილების მიღებისას არსებული კურსით, ნებისმიერ იმ გადასახადთან ერთად, რომელიც ამ თანხას შეიძლება დაერიცხოს;
 - (ბ) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის ამოწურვიდან გადახდამდე უნდა დაწესდეს გადასახდელი თანხა საურავის სახით ევროპის ცენტრალური ბანკის

ზღვრული სასესხო განაკვეთის ოდენობით, რასაც დაემატება სამი პროცენტი.

3. არ აკმაყოფილებს სამართლიანი დაკმაყოფილების შესახებ განმცხადებლის მოთხოვნის დანარჩენ ნაწილს.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და გამოქვეყნებულია წერილობით 2005 წლის 29 მარტს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ჟ.-პ. კოსტა
პრეზიდენტი

ს. დოლე
მდივანი